

การมีส่วนร่วมของประชาชนในต่างประเทศ

ในรัฐเสรีประชาธิปไตยนั้น ประชาชนจะมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศ ดังนั้นจึงมีการรับรองสิทธิของบุคคลไว้ในกฎหมายระดับต่างๆ ไม่ว่าจะในระดับชาติหรือระดับสากล ซึ่งเป็นการยืนยันหลักการพื้นฐานของอำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชนและพันธสัญญาประชาคมที่ร่วมกันกำหนดขึ้นจึงต้องมีการรับรองการมีส่วนร่วมไว้ เพื่อให้การปกครองประเทศและสิทธิเสรีภาพของประชาชนรวมทั้งศักดิ์ศรีการเป็นมนุษย์เกิดขึ้นและได้รับการรับรองในทางปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้เขียนจึงได้ศึกษาถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในต่างประเทศ ดังนี้

3.1 การรับรองสิทธิการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับสากล

ในระบบสากลนั้นจะกำหนดสิทธิต่างๆ ของประชาชนไว้ในปฏิญญาหรือกติกา ระหว่างประเทศต่างๆ ซึ่งมีผลให้กติกาดังกล่าว เป็นกติกากลางและมีผลผูกพันรัฐเนื่องจากมีสถานเป็นสนธิสัญญาพหุภาคี (Multilateral Treaty) ซึ่งกำหนด "พันธผูกมัด" ต่อรัฐสมาชิกตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศ¹ โดยมีกฎหมายที่สำคัญในการรับรองสิทธิให้การมีส่วนร่วมดังต่อไปนี้

3.1.1 สิทธิของประชาชน (People Rights) ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights 1948)

สาระสำคัญโดยสรุปของปฏิญญาสากลฯ นี้ มีอยู่ว่า² ภายหลังจากเผชิญหน้าต่อสู้กันทางความคิดระหว่างกลุ่มความขัดแย้งทางอุดมการณ์ทางการเมือง ผลลัพธ์ที่ปรากฏออกมาจึงเป็นการประนีประนอมทางความคิดเป็นปฏิญญาสากลฯ และสะท้อนชัยชนะของฝ่ายเสรีนิยมตะวันตก ความเช่นนี้อาจพิจารณาได้จากคำปรารภของปฏิญญาสากลฯ ซึ่งต้องการให้เกิดโลกที่มนุษย์มีชีวิตอยู่โดยมีเสรีภาพในการพูด, ความเชื่อถือ และเสรีภาพจากความหวาดกลัว และจากความอดอยากขาดแคลน ถึงแม้ฝ่ายสังคมนิยมจะประสบความสำเร็จในระดับหนึ่งจากการผลักดันความคิดเกี่ยวกับสิทธิด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม หากเมื่อพิจารณาโดยละเอียดจะพบว่า สิทธิเหล่านี้ถูกกล่าวไว้โดยไม่ให้ความสำคัญเมื่อเทียบกับสิทธิอื่นๆ ของฝ่ายเสรีนิยม โดยบัญญัติไว้เพียง 5 มาตรา ในปฏิญญาสากลฯ ที่มีรวมทั้งสิ้น 30 มาตรา ในแง่นี้

¹ จรัญ โฆษณานันท์, สิทธิมนุษยชนไร้พรมแดน ปรัชญา กฎหมาย และความเป็นจริงทางสังคม. (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2545), หน้า 271

² จรัญ โฆษณานันท์, เรื่องเดียวกัน, หน้า 287 – 289

ย่อมเห็นได้ถึงความไม่สมดุลในการให้น้ำหนักความสำคัญต่อสิทธิของฝ่ายเสรีนิยมและฝ่ายสังคมนิยม ชัยชนะของฝ่ายตะวันตกในการนำการยกร่างปฏิญญาสากลฯ ยังอาจพิจารณาได้จากการลงมติรับรองปฏิญญาสากลฯ ในที่ประชุมสมัชชาทั่วไปสหประชาชาติเมื่อวันที่ 10 ธันวาคม 1948 ซึ่งปรากฏว่ามีประเทศสมาชิก (รวมทั้งประเทศไทย) ที่ให้การรับรองรวม 48 ประเทศ และมีประเทศในที่ประชุมที่งดออกเสียง 8 ประเทศ อันได้แก่ประเทศในกลุ่มสังคมนิยมทั้งหมด 6 ประเทศ กับประเทศแอฟริกาใต้ และซาอุดีอาระเบีย (ฮอนดูรัสและเยเมน ไม่ได้เข้าร่วมประชุมเพื่อลงมติ) การงดออกเสียงของฝ่ายสังคมนิยมนอกจากจะเกี่ยวพันกับชัยชนะของฝ่ายตะวันตก ยังประกอบด้วยข้ออ้างว่าปฏิญญาสากลฯ เป็นเพียงคำประกาศที่ไม่มีผลผูกมัดจริงจัง แอฟริกาใต้งดออกเสียงเนื่องจากไม่อาจยอมรับหลักการไม่เลือกปฏิบัติในตัวปฏิญญาสากลได้อันขัดกับนโยบาย/กฎหมายแบ่งแยกผิว(Apartheid Law) ภายในประเทศตนขณะนั้น ส่วนซาอุดีอาระเบียไม่ออกเสียงสนับสนุนเนื่องจากไม่เห็นด้วยกับประเด็นสิทธิในการเปลี่ยนศาสนา³

สาระสำคัญในปฏิญญาสากลประกอบด้วยบทบัญญัติส่วนใหญ่เกี่ยวกับสิทธิ-ผนวกกับเรื่องหน้าที่และการตีความ รวมทั้งสิ้น 30 มาตรา โดยทั่วไปสิทธิในปฏิญญาสากลฯ สามารถจำแนกออกเป็น 2 ประเภทสำคัญ ซึ่งมักเรียกกันทั่วไปในวงวิชาการสิทธิมนุษยชนว่า 1. สิทธิของพลเมืองและการเมือง (Civil and Political Rights) และ 2. สิทธิทางเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรม (Economic , Social and Cultural Rights) สิทธิประการแรกมักหมายถึงสิทธิต่างๆ ที่ปรากฏในปฏิญญาสากลฯ ตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงมาตราที่ 21 ขณะที่สิทธิประเภทที่ 2 ปรากฏในมาตรา 22 ถึงมาตรา 28 ของปฏิญญาสากลฯ นอกเหนือจากการแบ่งประเภทสิทธิอย่างกว้างๆ ดังกล่าวแล้ว หากพิจารณาโดยละเอียดมากขึ้น คำอธิบายของ ศาสตราจารย์ Rene Cassin ต่อลักษณะของสิทธิในปฏิญญาสากลฯ ชี้ให้เห็นอย่างน่าสนใจว่าปฏิญญาสากลตั้งอยู่บนเสาหลัก (Pillars) พื้นฐาน 4 ต้น ประการแรก คือ สิทธิส่วนบุคคล (Personal Rights) อันหมายถึงสิทธิแห่งความเสมอภาค, สิทธิในชีวิต, อิสรภาพ และความมั่นคง ฯลฯ อันปรากฏในมาตรา 3-11 ประการที่สอง คือ สิทธิซึ่งเป็นของปัจเจกบุคคลในความสัมพันธ์ของเขากับกลุ่มสังคมซึ่งตนเข้าไปมีส่วนร่วม ซึ่งได้แก่ สิทธิในความเป็นส่วนตัวในชีวิตครอบครัวและการแต่งงาน, สิทธิในการมีเสรีภาพในการเคลื่อนไหวภายในรัฐชาติ หรือออกนอกรัฐ, สิทธิในการมีสัญชาติ, ในการลี้ภัยในกรณีที่ถูกประหัตประหาร, สิทธิในทรัพย์สินและการปฏิบัติกิจของศาสนา (มาตรา 12 – 17) ประการที่สาม เป็นเรื่องอิสรภาพของพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ซึ่งมีการใช้เพื่อให้เกิดการก่อตั้งองค์กรแห่งรัฐบาล หรือเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการกำหนดตัดสินใจอันได้แก่เรื่องเสรีภาพในมโนธรรม, ความคิดและการแสดงออก, เสรีภาพในการสมาคมและรวมตัวกัน, สิทธิในการลงคะแนนและสมัครรับเลือกตั้ง, สิทธิในการเข้าถึงรัฐบาล และการบริหารงานสาธารณะ (มาตรา 18 – 21) และ

³ จรัญ โฆษเณานันท์, เรื่องเดียวกัน, หน้า 288

ประการที่สี่ คือสิทธิซึ่งมีการใช้ในด้านที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจและสังคม นับตั้งแต่บรรดาสิทธิซึ่งแสดงออกในเรื่องที่เกี่ยวกับแรงงานและความสัมพันธ์ในการผลิต และในด้านที่เกี่ยวกับการศึกษา, สิทธิในการทำงานและการประกันทางสังคม และการมีอิสระในการเลือกการทำงาน, สิทธิในการทำงานและการประกันทางสังคม และการมีอิสระในการเลือกการทำงาน, มีเงื่อนไขการทำงานที่เป็นธรรม, ในการได้รับค่าจ้างอันเท่าเทียมกันสำหรับงานที่เสมอกัน, สิทธิในการก่อตั้งและเข้าร่วมในสหภาพแรงงาน, ในการพักผ่อนและมีเวลาว่าง, ในการได้รับการดูแลรักษาสุขภาพ, ในการศึกษา และสิทธิในการเข้ามีส่วนร่วมอย่างอิสระในชีวิตทางวัฒนธรรมของชุมชน (มาตรา 22 - 27)

ประการที่ห้า ของปฏิญญาสากลฯ Cassin เปรียบว่าเป็นเสมือนด้านจั่วสามเหลี่ยม (Pediment) ของวิหาร (แบบกรีกโบราณ) ซึ่งตั้งอยู่บนเสาหลัก 4 ต้นซึ่งเพิงกล่าวถึง โดยคลุมความมาตรา 28 ถึง 30 อันหมายถึง สิทธิใน(การมี)ระเบียบ ทางสังคมและระเบียบระหว่างประเทศ (Social and International Order) ซึ่งจะเกื้อกูลให้สิทธิและอิสระภาพตามที่กำหนด (ก่อนหน้า) ในปฏิญญานี้ สามารถบรรลุผลได้อย่างเต็มเปี่ยม (มาตรา 28) บทบัญญัติข้อนี้เสนอครั้งแรกโดย ตัวแทนจากเลบานอนมีจุดมุ่งหมายที่จะเน้นความสำคัญว่าการส่งเสริมสิทธิต่างๆ ในปฏิญญาสากลจะสามารถเป็นไปได้ต่อเมื่อมีการจัดระเบียบโครงสร้างทางสังคมที่เอื้ออำนวยซึ่งจะเปิดให้สิทธิดังกล่าวสามารถหยั่งรากลึกได้ และต่อเมื่อมีบริบท(ความสัมพันธ์) ระหว่างประเทศทั่วไปซึ่งกระตุ้นให้มีการพัฒนาทางเศรษฐกิจในประเทศที่ยากจนหรือทำให้ประเทศที่เจริญก้าวหน้าแล้วกระจายความมั่งคั่งให้มากขึ้นกันใหม่ (เพื่อให้เป็นประโยชน์แก่ประเทศด้อยพัฒนา) ในส่วนของมาตรา 29 (1) ก็เป็นการบัญญัติเรื่อง "หน้าที่" ให้แก่ชุมชนโดยมีบทบัญญัติส่วนอื่นครอบคลุมเรื่อง "ข้อจำกัด" ซึ่งอาจกระทำได้เกี่ยวกับสิทธิ ภายใต้เงื่อนไขสามประการ กล่าวคือ ประการแรก ความจำเป็นในการประกันให้เกิดการเคารพอันถูกต้องต่อสิทธิของบุคคลอื่น และเพื่อบรรลุความจำเป็นอันเที่ยงธรรมแห่งศีลธรรม, ความเป็นระเบียบเรียบร้อยของส่วนรวม และสวัสดิสุขทั่วไปในสังคมประชาธิปไตย (มาตรา 29 (2)) ประการที่สอง ความจำเป็นในการใช้สิทธิและเสรีภาพในลักษณะที่ไม่ขัดแย้งกับจุดมุ่งหมายและหลักการของสหประชาชาติ (มาตรา 29 (3)) (โดยเฉพาะให้เป็นไปอย่างสอดคล้องกับเป้าหมายที่สำคัญของการปกป้องสันติภาพ ตัวอย่างเช่น บุคคลย่อมไม่อาจเผยแพร่การโฆษณาชวนเชื่อให้มีการทำสงคราม) และประการที่สาม คือ ความจำเป็นที่สิทธิต่างๆ จะไม่ถูกลบล้างหรือถูกลดทอนความสำคัญจากการใช้สิทธิและเสรีภาพอื่นๆ ซึ่งมีการบัญญัติไว้ในปฏิญญาสากล (ดังตัวอย่าง กรณีเสรีภาพในการแสดงออกและทางความคิด ย่อมไม่กินความถึงการดำเนินกิจกรรมซึ่งมุ่งประสงค์ต่อการสร้างระบบเผด็จการ) (มาตรา 30)⁴

บทบัญญัติในปฏิญญาสากลฯ ข้างต้นถึงแม้จะดูเหมือนมีความคลุมเครือหรือจุดอ่อนแฝงอยู่ ดังอาทิประเด็นเรื่องข้อจำกัดสิทธิมนุษยชนได้ภายใต้เงื่อนไขที่กำหนดไว้

⁴ จรัญ โฆษณานันท์, เรื่องเดียวกัน, หน้า 290

การให้ความสำคัญต่อ “กฎหมาย” ในฐานะกลไกของรัฐที่เป็นทางการสำหรับการจำกัดสิทธิมนุษยชน ถึงแม้จะมีเจตนารมณ์ที่ดีในการกีดกันไม่ให้ข้อจำกัดสิทธิมนุษยชนกระทำได้ง่ายๆ ในรูป “คำสั่ง” หรือ “ประกาศ” ที่มาจากตัวบุคคลที่มีอำนาจรัฐ แต่ล้าหลังความเป็นกฎหมายหรือกลไกในรูปของกฎหมายก็หาใช่จะเป็นเครื่องมือที่มีความชอบธรรมเสมอไป ไม่บ่อยครั้งที่เรามักหลงยึดมาจากการของกฎหมายว่าเป็นตัวแทนของความชอบธรรมหรือมักวาดภาพกฎหมายเป็นเครื่องมือต่อต้านการใช้อำนาจตามอำเภอใจของผู้ปกครองเผด็จการ ไม่ว่าจะกฎหมายจะถูกมองให้เป็นเครื่องมือในการเยียวยาทางสังคมอย่างได้ผลมากเพียงใด แต่จริงๆ แล้วแม้ในรัฐสมัยใหม่กฎหมายก็มิได้บริสุทธิ์สะอาดหรืออิสระสมบูรณ์ในตัวเองแต่อาจตกอยู่ใต้การปั้นแต่งอย่างมีเลศนัย (Manipulated) จากฝ่ายบริหารได้ จากความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายบริหารและนิติบัญญัติภายใต้ระบบการเมือง (อันบกพร่อง) ที่เป็นอยู่

ประเด็นความคลุมเครือในปฏิญญาสากลฯ ยังมีผู้อ้างถึงบทบัญญัติบางตอนโดยเฉพาะในช่วงท้ายๆ ของปฏิญญาฯ อาทิเช่น ในมาตรา 28 หรือ มาตรา 29 ซึ่งมีประเด็นที่อาจต้องขยายความเพิ่มเติม อะไรคือความหมายจริงๆ ของ “ระเบียบทางสังคม และระเบียบระหว่างประเทศ” (ซึ่งจะเกื้อกูลให้สิทธิและอิสรภาพตามที่กำหนด (ก่อนหน้า) ในปฏิญญานี้สามารถบรรลุผลได้อย่างเต็มเปี่ยม) ตามมาตรา 28 หรืออะไรคือเนื้อหาและขอบเขตของ “หน้าที่” ซึ่งทุกคนต้องมีต่อชุมชน ดังกล่าวไว้ในมาตรา 29 (1) ถึงแม้ว่าความในบทบัญญัตินี้จะมียุทธศาสตร์แนวคิดทางปรัชญา-สังคมอุดมคติที่เชื่อมั่นว่า พัฒนาการของบุคคลจะเกิดขึ้นได้ก็ แต่เพียงในบริบทของชุมชน (ครอบครัว, สังคม, รัฐ และอื่นๆ) และดังนั้นปัจเจกบุคคลย่อมสามารถประจักษ์แจ้ง (Realize) ในตัวเองได้ ไม่ใช่โดยรูปแบบ “การแยกตัวโดดเดี่ยวอันประเสริฐ” (Splendid Isolation) หากทว่าโดยผ่านการสัมพันธ์กับบุคคลอื่นและภายในกลุ่มสังคม แต่กระนั้นคำถามเกี่ยวกับ “หน้าที่” อันจำต้องกระทำในบริบทแห่งชุมชนดังกล่าวก็ดูเหมือนไม่มีคำตอบอันชัดเจน⁵

3.1.2 สิทธิพื้นฐานของประชาชน หรือสิทธิพลเมืองใน International Covenant จาก civil and Political Rights 1966⁶

กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและการได้บัญญัติการรับรองสิทธิดังกล่าวทั้งสิ้น 53 มาตรา โดยมีปรัชญาความคิดพื้นฐานของการยอมรับต่อศักดิ์ศรีอันมีมาแต่กำเนิดและสิทธิในความเสมอภาคอันมีอาจปรากฏอันได้ของมนุษย์ ซึ่งเป็นรากฐานของเสรีภาพ ความยุติธรรมและสันติภาพในโลก ซึ่งมีที่มาจากศักดิ์ศรีของมนุษย์ นอกจากนี้ยังให้ความสำคัญ

⁵ จรัญ โฆษณานันท์, เรื่องเดียวกัน, หน้า 291

⁶ จรัญ โฆษณานันท์, เรื่องเดียวกัน, หน้า 325

ของการแบ่งแยกจากกันมิได้ (Inseparability) ของสิทธิทางเศรษฐกิจ และสิทธิพลเมืองฯ อันถือเป็นสิทธิมนุษยชน ซึ่งสังคมจำเป็นต้องปกป้องส่งเสริมเพื่อให้เสรีชนมีเสรีภาพปลอดพ้นจากความกลัวและความอดอยากขาดแคลนตามอุดมการณ์ในปฏิญญาสากลฯ

กติกาย สิทธิพลเมืองฯ สามารถจำแนกสาระสำคัญได้ดังนี้ คือ⁷

1) เรื่องสิทธิในการกำหนดเจตจำนงตนเอง ซึ่งถือเป็นสิทธิร่วมที่ปรากฏในกติกาย ว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ

2) บทบัญญัติที่ว่าด้วยพันธะหน้าที่ทางกฎหมายของรัฐในการดำเนินการเพื่อบรรลุซึ่งสิทธิพลเมืองฯ หลักการไม่เลือกปฏิบัติ เช่นเดียวกับในกติกายว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจฯ พันธะของรัฐในการประกันความเสมอภาคระหว่างชายและหญิง หลักการยกเว้นในแง่การจำกัดสิทธิ และพันธะหน้าที่ที่จะไม่ตีความบทมาตราใดๆ ในกติกาย ในลักษณะที่จะนำไปสู่การทำลายหรือเสื่อมสิทธิและเสรีภาพซึ่งได้รับการรับรองในกติกาย นี้

3) ลักษณะของสิทธิพลเมืองและการเมืองสำคัญที่มีลักษณะเฉพาะ ได้แก่

- สิทธิในชีวิต

- การห้ามมิให้กระทำการหรือลงโทษในลักษณะของการทรมานป่าเถื่อน โหดร้ายหรือผิดมนุษยธรรม

- การห้ามมิให้เอาคนมาเป็นทาส ค้าทาส หรือบังคับเกณฑ์แรงงาน

- สิทธิในการมีอิสระภาพและความมั่นคงอันเกี่ยวโยงกับการห้ามมิให้ทำการจับกุมคุมขังบุคคลโดยพลการ

- พันธะหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติต่อบุคคลที่ถูกลิดลอนอิสระภาพ (ผู้ต้องโทษ/นักโทษ) อย่างมีมนุษยธรรม

- การห้ามมิให้จำคุกบุคคลเพียงเพราะเหตุว่าไม่สามารถปฏิบัติตามภาระหน้าที่ตามสัญญา

- สิทธิในการมีเสรีภาพในการเคลื่อนย้ายและเลือกถิ่นที่อยู่

- ข้อจำกัดในการเนรเทศบุคคลต่างด้าวอย่างถูกต้องตามกฎหมายในดินแดนของรัฐภาคี

- สิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ของผู้ถูกกล่าวหาว่าทำผิดทางอาญา ความเสมอภาคของบุคคลเบื้องหน้าศาล รวมทั้งความเสมอภาคที่จะได้รับหลักประกันการพิจารณาคดีที่เป็นธรรมในกระบวนการพิจารณาคดีอาญาและคดีแพ่ง

- การห้ามมิให้มีการใช้กฎหมายอาญาที่มีบทลงโทษย้อนหลัง

- สิทธิของทุกคนที่จะได้รับการยอมรับว่าเป็นบุคคลตามกฎหมาย

⁷ จรัญ โฆษณานันท์, เรื่องเดียวกัน, หน้า 326 - 328

- การห้ามมิให้แทรกแซง/สอดแทรกโดยผลการหรือโดยมิชอบด้วยกฎหมาย ต่อความเป็นอยู่ส่วนตัวของบุคคล ครอบครัว เคหสถานหรือการติดต่อสื่อสาร รวมทั้งการลบลู่ ต่อเกียรติยศและชื่อเสียงโดยมิชอบด้วยกฎหมาย

- สิทธิในการมีเสรีภาพทางความคิด มโนธรรม และศาสนา

- สิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น

- การห้ามมิให้โฆษณาชวนเชื่อเพื่อการทำสงครามและเพื่อสนับสนุน ความเกลียดชังในชาติ เผ่าพันธุ์ หรือศาสนา

- สิทธิในการชุมนุมโดยสงบ

- สิทธิในเสรีภาพแห่งการสมาคม รวมทั้งสิทธิในการก่อตั้งสหภาพแรงงาน

- การปกป้องคุ้มครองครอบครัวและสิทธิในการสมรสโดยเสรี

- สิทธิของเด็กที่จะได้รับการคุ้มครองโดยปราศจากการเลือกปฏิบัติและสิทธิ ในการได้รับสัญชาติ

- ความเสมอภาคของบุคคลต่อหน้ากฎหมายและการคุ้มครองโดยกฎหมาย อย่างเท่าเทียม

- การปกป้องคุ้มครองสิทธิของชนกลุ่มน้อยทางเผ่าพันธุ์ ศาสนา หรือภาษา

นอกจากนี้ยังมีบทบัญญัติในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกลไกในการดำเนินการให้ เป็นไปตามกติกาฯ โดยเฉพาะเรื่องการจัดตั้งคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนเพื่อศึกษาและตรวจสอบ รายงานสิทธิมนุษยชนของรัฐสมาชิก การประกาศยอมรับการพิจารณาของรัฐภาคีต่อคำกล่าวโทษ การละเมิดสิทธิมนุษยชนจากรัฐภาคีอื่น ตลอดจนกระบวนการพิจารณาของคณะกรรมการ สิทธิมนุษยชนต่อคำกล่าวโทษดังกล่าว

สิทธิต่างๆ ตามที่ปรากฏในกติกาฯ สิทธิพลเมืองนี้ มีรายละเอียดและความหลากหลายอยู่มาก อย่างไรก็ตาม สิทธิจำนวนมากดังกล่าวมิได้บรรจุบสอดคล้องเสียทุกเรื่อง กับสิทธิในลักษณะเดียวกันในปฏิญญาสากลฯ

โดยมีเนื้อหาในส่วนสำคัญโดยสังเขป ดังต่อไปนี้

สิทธิในการกำหนดเจตจำนงของตนเอง (Right to Self - Determination)⁸

สิทธิข้อนี้จัดเป็นสิทธิมนุษยชนพื้นฐานที่มีความสำคัญอย่างยิ่งและปรากฏ เป็นสิทธิร่วมซึ่งบรรจุอยู่ทั้งในกติกาฯ ว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจฯ และกติกาฯ ว่าด้วยสิทธิพลเมือง สิทธิดังกล่าวนี้ จัดเป็นเงื่อนไขอันจำเป็นสำหรับการค้าประกันอย่างมีประสิทธิภาพและความใส่ใจ ต่อสิทธิมนุษยชนของปัจเจกบุคคล รวมทั้ง สำหรับการส่งเสริมและสร้างความเข้มแข็งต่อสิทธิเหล่านั้น

⁸ จรัญ โฆษณานันท์, เรื่องเดียวกัน, หน้า 329

การรับรองสิทธิในการกำหนดเจตจำนงตนเองก็มีอุปสรรคอยู่มาก เช่นเรื่องความคลุมเครือ การอ้างเป็นหลักการทางการเมืองมากกว่าเป็นสิทธิทางกฎหมายเป็นสิทธิแบบรวมการ (Collective) มากกว่าเป็นสิทธิของปัจเจกบุคคล หรือเป็นสิทธิที่ไม่อาจปรับใช้ได้กับระบบการส่งเสริมบังคับใช้สิทธิต่างๆ ตามกติกาฯ ในหลายๆ ประเทศที่เกรงว่าจะมีผู้อ้างสิทธินี้ไปใช้ในการขอแบ่งแยกดินแดน (Secession) หรือถูกพวกชนกลุ่มน้อย นำไปปลุกระดมทางการเมืองเพื่ออ้างอำนาจปกครองตนเองอันจะกระทบเป็นอันตรายต่ออำนาจอธิปไตยและบูรณภาพแห่งดินแดน ความสำคัญของสิทธินี้ได้สะท้อนสาระบางส่วนของสิทธิที่ดินความรวมถึง อำนาจของประชาชนในการจัดการเกี่ยวกับความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติและทรัพยากรของตนอย่างเสรี ซึ่งอาจเรียกว่าเป็นสิทธิในการมีอำนาจสูงสุดอันถาวรของประชาชน เหนือความมั่นคงทางธรรมชาติและทรัพยากรของตน (Wealth and Resources) ซึ่งถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของสิทธิในการพัฒนาที่สะท้อนหลักการเพื่อป้องกันการเอารัดเอาเปรียบจากนักลงทุนต่างชาติ ซึ่งอาจแย่งยึดปัจจัยในการดำรงชีพของประชาชนในท้องถิ่น ซึ่งผลลัพธ์ของการถูกชาวต่างชาติเอารัดเอาเปรียบหรือแย่งชิงความมั่นคงสมบูรณ์หรือทรัพยากรธรรมชาติไปย่อมกระทบถึงสิทธิพื้นฐานอีกหลายๆ ประการของประชาชน ความหมายและความสำคัญของสิทธิในการกำหนดเจตจำนงเหล่านี้ น่าจะมีคุณูปการอย่างสูงในการรับมือกับกระแสโลกาภิวัตน์สมัยใหม่

หลักการไม่เลือกปฏิบัติ (Non - Discrimination) ⁹

หลักการไม่เลือกปฏิบัติและหลักความเสมอภาคต่อหน้ากฎหมายต่างประกอบเป็นรากฐานและหลักการทั่วไปอันสำคัญ ซึ่งเกี่ยวพันกับการปกป้องสิทธิมนุษยชน โดยหลักการไม่เลือกปฏิบัตินี้เองที่กำหนดให้รัฐต้องคำนึงถึงสิทธิความเสมอภาคของชายและหญิงในการได้รับสิทธิต่างๆ ซึ่งแม้ในกติกาฯ จะเปิดโอกาสให้มีการจำกัดสิทธิหรือยกเว้นพันธะหน้าที่แก่รัฐได้ในช่วงที่มีเหตุฉุกเฉินสาธารณะ แต่ก็ต้องไม่เกี่ยวพันกับการเลือกปฏิบัติที่เป็นไปเพียงลำพังบนฐานของเชื้อชาติ สีผิว เพศ ภาษา ศาสนา หรือแหล่งกำเนิดทางสังคม ดังนั้น รัฐสมาชิกจึงควรเคารพปกป้องต่อหลักแห่งการไม่เลือกปฏิบัติ แม้จะอยู่ในช่วงมีเหตุฉุกเฉินสาธารณะก็ตาม โดยทั่วไปแล้วรัฐสมาชิกมีพันธะที่จะต้องดำเนินมาตรการเป็นการเฉพาะทั้งในทางนิติบัญญัติ บริหารหรือมาตรการอื่นๆ เพื่อประกันความเสมอภาคในการมีสิทธิ

⁹ จรัญ โฆษณานันท์, เรื่องเดียวกัน, หน้า 331

สิทธิในการดำรงชีวิตอยู่ (The Right to Life)¹⁰

สิทธิในการดำรงชีวิตอยู่จัดเป็น สิทธิที่มีความสำคัญสูงสุด (The Supreme Right) ซึ่งไม่อาจยอมให้มีข้อยกเว้นหรือจำกัดได้แม้ในกรณีที่มิเหตุฉุกเฉินสาธารณะคุกคามต่อการดำรงอยู่ของชาติ โดยถือเป็นสิทธิที่จะต้องไม่ถูกตีความอย่างคับแคบภายใต้กติกาฯ นี้ รัฐสมาชิกมีพันธะไม่เพียงแต่การป้องกันและลงโทษการทำลายชีวิตโดยกฎหมายอาญา แต่รัฐยังต้องป้องกันมิให้มีการสังหาร “โดยพลการ” จากกองกำลังความมั่นคงของตนด้วย การคร่าชีวิตอย่างผิดกฎหมายโดยน้ำมือของเจ้าหน้าที่ของรัฐ จึงถือเป็นเรื่องเสียหายร้ายแรงอย่างยิ่ง ดังนั้นกฎหมายจึงต้องควบคุมและจำกัดอย่างเข้มงวดต่อสถานการณ์ซึ่งบุคคลอาจถูกสังหารโดยน้ำมือของเจ้าหน้าที่ของรัฐดังกล่าว ในกรณีที่บุคคลหายสาบสูญไปโดยมิได้เกิดจากความสมัครใจ (Involuntary Disappearance) ก็จัดเป็นการละเมิดสิทธิในการดำรงชีวิตอยู่เช่นกัน สำหรับกรณีของโทษประหารชีวิต รัฐสมาชิกมิได้มีพันธะในการยกเลิกโทษประหารชีวิตโดยสิ้นเชิง เพียงแต่จำกัดการใช้โทษดังกล่าวเฉพาะอาชญากรรมที่มีลักษณะร้ายแรงมากที่สุด (Most Serious Crime)

เสรีภาพในการเคลื่อนย้าย ในการเลือกถิ่นที่อยู่ สิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว (Right to Privacy) ซึ่งเกี่ยวข้องกับการห้ามมิให้สอดแทรกในความเป็นอยู่ส่วนตัว ครอบครัว เสนอสถาน หรือการติดต่อสื่อสาร และการหลบหลู่เกียรติยศและชื่อเสียงเกียรติคุณ โดยมีขอบด้วยกฎหมาย¹¹

เสรีภาพในการเคลื่อนย้ายและเลือกถิ่นที่อยู่ เป็นสิทธิที่มีได้จำกัดเฉพาะในชาติ แต่รวมถึงชาวต่างชาติที่เข้ามาอยู่อาศัยในเขตแดนของรัฐอย่างถูกต้องตามกฎหมายเสรีภาพชนิดนี้คงถูกจำกัดได้ด้วยเหตุผลหลายประการ อาทิ ความมั่นคงของชาติ ความสงบเรียบร้อย การสาธารณสุขหรือศีลธรรม ฯลฯ

ในกรณีของสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว (Right to Privacy) ย่อมเห็นได้ว่าเป็นสิทธิสำคัญประการหนึ่งในยุคปัจจุบัน ซึ่งสำนึกและการยอมรับต่อความเป็นปัจเจกชน (Individuality) ดำรงอยู่อย่างเข้มข้นจริงจังในสังคม การล่วงละเมิดสิทธิเช่นนี้อาจเกิดได้จากทั้งรัฐและบุคคลธรรมดา ในรูปของการตรวจค้นร่างกาย เสนอสถาน ดักฟังการสนทนาทางโทรศัพท์หรือการลอบบันทึกการสนทนาต่างๆ อย่างก็ตาม เช่นเดียวกับสิทธิโดยทั่วไปอื่นซึ่งไม่เป็นสิทธิอันสมบูรณ์ ในความหมายที่อาจมีบทกฎหมายยกเว้นยอมให้รัฐแทรกแซงได้ แต่ทั้งนี้ กฎหมายดังกล่าวย่อมต้องสอดคล้องกับหลักการหรืออุดมการณ์ของกติกาฯ นี้ด้วย รวมทั้งเป็นไปเพื่อประโยชน์สังคม ขณะที่กฎหมายซึ่งให้อำนาจแทรกแซงก็ต้องมีกรอบจำกัด กำหนดสถานการณ์

¹⁰ จรัญ โฆษณานันท์, เรื่องเดียวกัน, หน้า 332

¹¹ จรัญ โฆษณานันท์, เรื่องเดียวกัน, หน้า 336

อันชัดเจนเฉพาะเรื่องซึ่งยอมให้รัฐเข้าแทรกแซงได้ ในกรณีตัวอย่างของการตรวจค้นหายานหลักฐานสำคัญ การตรวจค้นก็ต้องกระทำในลักษณะที่คำนึงถึงควมมีศักดิ์ศรีของบุคคลที่ถูกตรวจค้นดังตัวอย่างการตรวจค้นสตรีก็ต้องกระทำโดยเจ้าหน้าที่สตรี

เสรีภาพทางความคิด มโนธรรมและศาสนา¹²

สิทธิเสรีภาพนี้เป็นสิทธิซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งจนไม่อาจยินยอมให้มีข้อจำกัดยกเว้นได้ แม้ในระหว่างเกิดสถานการณ์ฉุกเฉิน และครอบคลุมถึงสิทธิเสรีภาพในความเชื่อหรือศาสนาใหม่ๆ ที่เพิ่งเกิดขึ้น โดยการไม่เลือกปฏิบัติต่อต้านศาสนาหรือความเชื่อใหม่ๆ ที่เกิดขึ้น รวมถึงการที่คนกลุ่มน้อยทางศาสนาไม่อาจตกอยู่ได้การตั้งตัวเป็นศัตรูจากชุมชนศาสนาที่เป็นใหญ่เหนือกว่า อย่างไรก็ตาม เสรีภาพในการประกาศศาสนาหรือความเชื่อถือของบุคคลก็อาจตกอยู่ได้ข้อจำกัดทางกฎหมายเพื่อรักษาความปลอดภัยสาธารณะ ความสงบเรียบร้อย สุขภาพอนามัย ศีลธรรม รวมทั้งสิทธิเสรีภาพมูลฐานของบุคคลอื่นได้

เสรีภาพในการยึดถือความคิดเห็นและการแสดงออก สิทธิในการร่วมประชุมโดยสงบ และสิทธิในการมีเสรีภาพในการสมาคม¹³

สิทธิเสรีภาพในกลุ่มนี้มีนัยเกี่ยวข้องกับสิทธิทางการเมือง การมีส่วนร่วมหรือการตรวจสอบอำนาจทางการเมือง ประกอบด้วยเสรีภาพในการแสดงออก การวิพากษ์วิจารณ์ การชุมนุมโดยสงบ รวมทั้งการก่อตั้งสมาคมหรือสหภาพแรงงานต่างๆ สิทธิในการถือความเห็นโดยปราศจากการสอดแทรก จัดเป็นสิทธิสำคัญประการหนึ่งที่กติกาย ไม่ยอมให้มีข้อยกเว้นหรือข้อจำกัด รวมถึงเสรีภาพในการ "แสวงหา" (Seek) และ "ได้รับ" (Receive) ข้อมูลข่าวสารหรือความคิดดังกล่าว ชนิดที่ปราศจากพรหมแดน อย่างไรก็ตาม กติกาย ก็กำหนดให้การใช้สิทธิเสรีภาพในการแสดงออกต้องเป็นไปพร้อมกับหน้าที่และความรับผิดชอบเป็นพิเศษ (Special Duties and Responsibilities) โดยเหตุนี้การจำกัดสิทธินี้ด้วยเหตุผลเกี่ยวกับผลประโยชน์ของผู้อื่นหรือของชุมชนจึงเป็นสิ่งที่อาจกระทำได้เช่นกัน อันเป็นข้อจำกัดทำนองเดียวกับที่อาจปรับกับกรณีสิทธิในการร่วมประชุม/ชุมนุมโดยสงบ ซึ่งโดยสภาพมีลักษณะเป็นหนึ่งเดียวกับเสรีภาพในการแสดงออก ในทำนองเดียวกันสิทธิในการสมาคมอันกินความถึงสิทธิในการก่อตั้งและเข้าร่วมในสหภาพแรงงานก็จัดเป็นสิทธิที่เสริมช่วยสิทธิในการประชุม/ชุมนุมโดยสงบ สิทธิในการสมาคมนับว่าเป็นสิทธิที่มีความสำคัญอย่างมากต่อการทำงานขององค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) ในแง่ความชอบธรรมของการรวมกลุ่มเป็นองค์กรเคลื่อนไหวทางสังคมหรือสิทธิมนุษยชน

¹² จรัญ โฆษณานันท์, เรื่องเดียวกัน, หน้า 337

¹³ จรัญ โฆษณานันท์, เรื่องเดียวกัน, หน้า 337

สิทธิของประชากรทุกคนในการเข้ามีส่วนร่วมในรัฐกิจ ในการออกเสียงหรือได้รับเลือกตั้ง รวมทั้งการเข้าถึงบริการสาธารณะในประเทศตนโดยเสมอภาค¹⁴

บทบัญญัติเรื่องนี้เกี่ยวกับข้อกับสิทธิทางการเมืองพื้นฐานของประชาชน อันเป็นสิทธิที่สมควรได้รับการประกันความมั่นคงมิให้มีการเลือกปฏิบัติ หรือกำหนดข้อจำกัดอย่างไม่มีเหตุผลหนักแน่น การมีส่วนร่วมในรัฐกิจหมายความว่าความรวมถึงการใช้อำนาจทางการเมือง การบริหารรัฐกิจในทุกด้าน การวางและส่งเสริมนโยบายทั้งในระดับสากล ระดับภูมิภาคและระดับท้องถิ่น นอกจากนี้ การปกป้องสิทธินี้เป็นสิ่งจำเป็นในการค้ำประกันสิทธิเสรีภาพในการสื่อสาร การแสดงออก การรวมกลุ่มและการสมาคม

เมื่อพิจารณาโดยภาพรวมต่อกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ทั้ง 2 ฉบับแล้ว มีข้อสังเกตบางประการในกติการะหว่างประเทศดังกล่าว ประการแรก คือ การยอมรับต่อสิทธิของประชาชน (People' Rights) ในการกำหนดเจตจำนงตนเอง (Right to Self-determination) ย่อมหมายถึงรวมถึงการกำหนดสถานะทางการเมืองของตนอย่างเสรี หลักการนี้ยังกล่าวถึงสิทธิของประชาชนในการจัดการต่อความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติ และทรัพยากรของตนอย่างเสรีภาพรวมทั้งการที่ประชาชนจะมีโอกาสถูกลิดรอนซึ่งปัจจัยแห่งการดำรงชีพของเขา ไม่ว่าในกรณีใดๆ ประการที่สอง ในกติการะหว่างประเทศทั้ง 2 ฉบับ วางหลักการ ห้ามมิให้มีการเลือกปฏิบัติ ด้วยเหตุแห่งเชื้อชาติ สีผิว เพศ ภาษา ศาสนา ทศนะทางการเมืองหรือเรื่องอื่นๆ บทบัญญัติที่ห้ามการเลือกปฏิบัติอย่างกว้างขวางเช่นนี้ จัดเป็นองค์ประกอบต้นสำคัญยิ่งของหลักนิติธรรม และย่อมเป็นเงื่อนไขอันจำเป็นต่อการได้มาซึ่งสิทธิอันสำคัญอื่นๆ ทั้งหมดของบุคคล

อย่างไรก็ดี ถึงแม้จะมีการแบ่งแยกสิทธิมนุษยชนออกเป็น 2 กลุ่มสำคัญ ในกติการะหว่างประเทศคนละฉบับ ไม่ว่าจะเพราะเหตุผลในเชิงความแตกต่างทางอุดมการณ์ หรือการส่งเสริมสิทธิให้ปรากฏเป็นจริง แต่ทั้งหมดก็มีฐานร่วมสำคัญบางประการ กล่าวคือการเคารพยึดมั่นต่อสิทธิในการกำหนดเจตจำนงของประชาชน และหลักการห้ามเลือกปฏิบัติต่อบุคคล โดยนัยสำคัญแล้ว ทั้งสองหลักการย่อมจัดเป็นทั้งสิทธิมนุษยชนและหลักการพื้นฐานแห่งสิทธิมนุษยชนที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง

3.1.3 สิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนหรือสิทธิพลเมืองใน International Covenant on Economic Social and Culture Rights 1966¹⁵

ในกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ปี 1966 นี้ จัดเป็นกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศในรูปสนธิสัญญาที่บัญญัติเกี่ยวกับสิทธิ

¹⁴ จรัญ โสภณนันทน์, เรื่องเดียวกัน, หน้า 338

¹⁵ จรัญ โสภณนันทน์, เรื่องเดียวกัน, หน้า 311 -319

ทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ซึ่งส่วนใหญ่ นำมาจากปฏิญญาสากล หากมีการเพิ่มเติมเนื้อหาและรายละเอียดเกี่ยวกับสิทธิต่างๆ มากขึ้น โดยโครงสร้าง เนื้อหา นอกจากเรื่องคำปรารภแล้ว กติกาฯ ฉบับนี้ประกอบด้วยสาระสำคัญ 5 ส่วน ได้แก่

1) สาระสำคัญในมาตรา 1 ซึ่งเกี่ยวกับสิทธิในการกำหนดเจตจำนงตนเอง นับเป็นบทมาตราลักษณะเดียวกันกับมาตรา 1 ของกติกาฯ ว่าด้วยสิทธิพลเมืองและการเมือง

2) สาระสำคัญในมาตรา 2 – 5 วางหลักการสำคัญเรื่องพันธะหน้าที่ทางการเมืองของรัฐภายใต้กติกาฯ ในการดำเนินการต่างๆ เพื่อให้บรรลุซึ่งสิทธิทางเศรษฐกิจ การไม่เลือกปฏิบัติ (Non - Discrimination), หลักความเสมอภาคระหว่างชายหญิง ข้อจำกัดสิทธิ ซึ่ง (อาจเป็นได้) ต้องเป็นไปตามกฎหมาย และเป็นไปเพื่อจุดหมายเดียวคือการส่งเสริมสวัสดิสุขทั่วไปในสังคมประชาธิปไตย

3) บทบัญญัติที่กล่าวถึงสิทธิซึ่งมีลักษณะเฉพาะต่างๆ (มาตรา 6 – 5) อันประกอบด้วย

- สิทธิในการทำงาน
- สิทธิในเงื่อนไขการจ้างงานที่เป็นธรรม
- สิทธิในการเข้าร่วมและก่อตั้งสหภาพแรงงาน
- สิทธิในการประกันสังคม
- สิทธิในการปกป้องคุ้มครองครอบครัวตลอดจนเด็กและเยาวชน
- สิทธิในการมีมาตรฐานการครองชีพที่เพียงพอ
- สิทธิในการมีสุขภาพอนามัย
- สิทธิในการศึกษา
- สิทธิในวัฒนธรรม หรือความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์

สำหรับ 2 ส่วนสุดท้าย เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับระบบการดูแลตรวจสอบให้มีการปฏิบัติตามกติกาฯ พันธะในการทำรายงานเสนอของรัฐสมาชิก ข้อจำกัดในการตีความกติกาฯ รวมทั้งส่วนที่เกี่ยวข้องกับการให้สัตยาบัน และการมีสภาพบังคับใช้ของกติการะหว่างประเทศนี้ (มาตรา 16 – มาตรา 31)

สิทธิในการกำหนดเจตจำนงตนเอง (Right of Self-Determination)

สิทธิในการกำหนดเจตจำนงตนเองถือเป็นสิทธิของประชาชนทุกคน (Peoples Rights) ในการกำหนดสถานะทางการเมืองของตนอย่างเสรีและมีความหมายรวมความถึงการมุ่งแสวงหาการพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมอย่างมีอิสระเสรี โดยปราศจากการครอบงำหรือบงการใดๆ ทั้งจากภายในหรือภายนอกประเทศ สิทธิดังกล่าวนี้ รวมถึงสิทธิของประชาชนในการจัดการความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติ และทรัพยากรของตน

ชนิดที่ไม่เป็นการเสื่อมเสียต่อพันธกรณีใดๆ ซึ่งเกิดจากความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ อันตั้งอยู่บนหลักการแห่งประโยชน์ซึ่งกันและกัน และต่อกฎหมายระหว่างประเทศ สิทธิในการกำหนดเจตจำนงตนเองนี้ต่อมาได้กลายเป็นแนวคิดสำคัญของสิ่งที่เรียกว่า สิทธิในการพัฒนา (Rights to Development) อันถือเป็นสิทธิมนุษยชนอย่างหนึ่งเช่นกัน

หลักการไม่เลือกปฏิบัติ (Non-discrimination)

หลักการไม่เลือกปฏิบัตินี้ถือเป็นหลักสิทธิมนุษยชนพื้นฐานที่สำคัญอย่างยิ่ง โดยกำหนดให้รัฐภาคีรับที่จะประกันให้สิทธิต่างๆ ซึ่งกำหนดไว้ในตัวกติกา โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติใดๆ อันเกี่ยวกับเชื้อชาติ สีผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความเห็นทางการเมืองหรือความเห็นอย่างอื่น ชาติ แหล่งกำเนิดทางสังคม ทรัพย์สิน กำเนิดหรือสถานะอื่นๆ นอกจากนั้น ยังต้องประกันสิทธิอันเท่าเทียมกันระหว่างชายและหญิงในการมีสิทธิทางเศรษฐกิจฯ ด้วย ทั้งนี้ บทบัญญัติที่ห้ามการเลือกปฏิบัติในกติกาฯ ครอบคลุมการกระทำที่เป็นการเลือกปฏิบัติทั้งที่เกิดจากเจ้าหน้าที่ของรัฐและของเอกชนด้วย

สิทธิในการทำงานและในเงื่อนไขการจ้างงานที่เป็นธรรม

กล่าวโดยทั่วไปแล้ว สิทธิในการทำงานจัดเป็นสิ่งที่มีความสำคัญขั้นพื้นฐาน โดยมีองค์ประกอบสำคัญ 2 ส่วน คือ สิทธิในการเข้าถึงการจ้างงานและสิทธิในการที่จะไม่ถูกเลิกจ้างโดยพลการ การเข้าถึงการจ้างงานหมายความถึงเรื่องความอิสระและเสรี ความเสมอภาคแห่งโอกาส ซึ่งจะต้องไม่ถูกเลือกปฏิบัติ การฝึกอบรมและการศึกษา ขั้นตอนที่รัฐจะต้องดำเนินการเพื่อให้เข้าถึง สิทธินี้ประกอบด้วยเรื่องการแนะแนวทางเทคนิคอาชีพ การฝึกอบรม รวมทั้งการดำเนินนโยบายและเทคนิคเพื่อการบรรลุการพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมอย่างหนักแน่นมั่นคง

สิทธิในการก่อตั้งและเข้าร่วมสหภาพแรงงาน

สิทธิในการก่อและเข้าร่วมสหภาพแรงงานจัดเป็นสิทธิมนุษยชนพื้นฐานสำคัญ ดังไม่เพียงแต่จะปรากฏในกติกาฯ ว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจฯ นี้ หากยังปรากฏการยอมรับในกติกาฯ ว่าด้วยสิทธิพลเมืองฯ (มาตรา 22) รวมทั้งในอนุสัญญาองค์การแรงงานระหว่างประเทศ ฉบับที่ 87 และ 98 อย่างไรก็ดี สิทธิในการก่อตั้งและเข้าร่วมสหภาพแรงงานตามกติกาฯ ว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจฯ นี้ ก็มีจุดเด่นอันแตกต่างที่เพิ่มการยอมรับต่อสิทธิในการหยุดงาน

สิทธิในสวัสดิการสังคม

กติกาฉบับนี้รับรองสิทธิของทุกคนในสวัสดิการสังคม และการประกันสังคม โดยระบุไว้เพียงสั้นๆ โดยระบบสวัสดิการสังคมอาจเกี่ยวข้องกับการดูแลสุขภาพพยาบาล

สิทธิประโยชน์สำหรับคนสูงอายุ ผู้ได้รับบาดเจ็บจากการทำงาน กรว่างงาน หรือสิทธิประโยชน์สำหรับครอบครัวหรือการเป็นมารดา

การปกป้องคุ้มครองครอบครัว

บทบัญญัติเกี่ยวกับสิทธิในครอบครัวครอบคลุมทั้งเรื่องครอบครัว การสมรส การปกป้องความเป็นมารดา และสิทธิของเด็ก ทั้งการสมรสต้องเป็นไปด้วยความยินยอมอย่างเสรี จากคู่บ่าวสาว หรือหญิงที่ทำงานเมื่อจะมีบุตรก็ต้องมีสิทธิในการลางานหรือมีสวัสดิการสังคม เด็กและผู้เยาว์ต้องได้รับการปกป้องคุ้มครองจากการแสวงหาผลประโยชน์อันมิชอบทางเศรษฐกิจ และสังคม อีกทั้งรัฐควรกำหนดอายุขั้นต่ำในการจ้างแรงงานเด็ก และมีบทลงโทษทางกฎหมายต่อผู้ฝ่าฝืน

สิทธิในการมีมาตรฐานการครองชีพที่พอเพียง

สิทธิตามมาตรานี้ นับเป็นสิทธิอีกประเภทหนึ่งที่มีเนื้อหากว้างครอบคลุมถึงสิทธิในการมีมาตรฐานการครองชีพที่พอเพียง สิทธิที่จะได้รับการปรับปรุงเงื่อนไขการดำรงชีพอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งสิทธิที่จะได้รับอาหาร เครื่องนุ่งห่มและที่อยู่อาศัยอันเพียงพอ

สิทธิในสุขภาพ

มีความหมายรวมทั้งสุขภาพด้านร่างกายและจิตใจของประชากร โดยจัดเป็นพันธะของรัฐภาคีที่จะต้องให้การรับรองสิทธินี้โดยอาศัยขั้นตอนต่างๆ อาทิ การหาหนทางลดอัตราการตายของทารกก่อนคลอด การป้องกันหรือควบคุมโรคระบาด หรือการให้ประกันบริการทางแพทย์ นอกจากนี้ ขอบเขตของสิทธิดังกล่าวยังรวมถึงสิทธิในสิ่งแวดล้อมที่ปลอดภัย และมีสุขอนามัยด้วย (Right to a Safe and Healthy Environment)

สิทธิในการศึกษาและการเข้ามีส่วนร่วมในวิถีทางวัฒนธรรมและได้รับประโยชน์จากความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์

เป็นการกำหนดสิทธิในการศึกษาอย่างรอบด้าน ทั้งในระดับประถม มัธยม ขั้นสูงหรือการศึกษาขั้นพื้นฐาน รวมถึงสิทธิของทุกคนที่จะเข้ามีส่วนร่วมในวัฒนธรรม และได้รับประโยชน์จากความก้าวหน้าในการประยุกต์ใช้วิทยาศาสตร์ และสิทธิที่จะได้รับประโยชน์จากการคุ้มครองผลประโยชน์ทางด้านศีลธรรมและวัตถุในผลงานทางด้านวิทยาศาสตร์หรือวรรณกรรมและศิลปะซึ่งตนเป็นเจ้าของ

3.2 การมีส่วนร่วมของประชาชนในประเทศสหรัฐอเมริกา

ในประเทศสหรัฐอเมริกาได้ให้สิทธิต่าง ของประชาชนไว้หลายระดับ การที่ประชาชนชาวสหรัฐอเมริกาเคารพสิทธิและเสรีภาพอันเป็นปัจจัยพื้นฐานของการกำเนิด ดังนั้น ประเทศสหรัฐอเมริกาจึงมีรูปแบบของการรับรองสิทธิต่างๆ ของประชาชนไว้อย่างชัดเจนและได้รับการคุ้มครองจากรัฐอย่างเต็มที่

3.2.1 การบัญญัติรับรองสิทธิของประชาชนไว้ในรัฐธรรมนูญของประเทศ

เมื่อสงครามระหว่างอังกฤษและบรรดาอาณานิคมของสหรัฐอเมริกาได้สิ้นสุดลง โดยสหรัฐอเมริกาคือฝ่ายได้รับชัยชนะก็ได้มีการจัดทำรัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกาขึ้น และได้มีการประกาศใช้เมื่อปี ค.ศ. 1789 นี้โดยรับรองสิทธิต่างๆ หลายประการด้วยกัน เริ่มแต่ อารัมภบทซึ่งได้รับรองไว้ในหลักการ The Declaration of Independence และได้แสดง วัตถุประสงค์แห่งการยกวางไว้ว่า "เราประชาชนแห่งสหรัฐ เพื่อที่จะจัดตั้งสหภาพที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น เพื่อที่จะสถาปนาความยุติธรรม เพื่อที่จะประกันความสงบภายใน เพื่อที่จะทำให้มั่นคง ซึ่งเสรีภาพที่ได้รับมาแต่งตั้งของเราเอง และชนชั้นหลัง จึงได้บัญญัติและสถาปนารัฐธรรมนูญฉบับนี้ไว้สำหรับสหรัฐอเมริกา" ตัวอย่างการคุ้มครองสิทธิที่สำคัญก็คือ ห้ามมิให้รัฐสภาดำเนินการ Write of Habeas Corpus เว้นแต่ใบบอกบฏ หรือความก่อกวนความปลอดภัยสาธารณะ ทั้งจะออกกฎหมายลงโทษผู้กระทำความผิดโดยมิได้มีการพิจารณาคดีในศาล (Bill of Attainder) หรือจะออกกฎหมายที่มีผลย้อนหลัง (Expost Facto Law) ไม่ได้ การพิจารณาคดีทุกเรื่องให้กระทำโดยลูกขุน เว้นแต่กรณีที่รัฐสภาลงมติกล่าวโทษ และต้องพิจารณา ณ สถานที่กระทำความผิด หรือตามที่รัฐสภาจะได้ กำหนดโดยกฎหมาย ฯลฯ

เมื่อ ค.ศ. 1791 ได้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญ เพื่อรับรองสิทธิของประชาชนบางประการ เช่น ห้ามมิให้รัฐสภาออกกฎหมายซึ่งเป็นการละเมิดเสรีภาพส่วนบุคคล ให้การประกันเสรีภาพในการนับถือศาสนา เสรีภาพในการพูด เสรีภาพของหนังสือพิมพ์ เสรีภาพในการชุมนุม เสรีภาพในการร้องเรียนต่อรัฐบาล ฯลฯ ต่อมาเมื่อมีการเลิกทาสก็ได้แก้ไขรัฐธรรมนูญห้ามมิให้มีทาส และในปี ค.ศ. 1868 ได้มีการเน้นย้ำถึงสิทธิในการออกเสียงเลือกตั้งจะถูกปฏิเสธมิได้ และจะคำนึงถึงเชื้อชาติ สีผิว หรือการเป็นทาสมาก่อนไม่ได้ รายละเอียดจะได้ศึกษาดังต่อไปนี้

รัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกา แบ่งออกเป็นส่วนสำคัญๆ ได้ 7 ส่วน หรือ 7 มาตรา (Burns et al., 1993) ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการกำหนดโครงสร้างองค์การต่างๆ ของรัฐ และในส่วนของการรับรองสิทธิได้แก่¹⁶

¹⁶ สมบัติ อารังธัญวงศ์, การเมืองอเมริกา. พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เสมาธรรม, 2545), หน้า 52-56.

มาตรา 4 ข้อที่ 1 การยอมรับและศรัทธาต่อสิทธิที่บุคคลได้มาโดยกฎหมายระหว่างมลรัฐ (Full Faith and Credit)

ส่วนบทบัญญัติที่แก้ไขเพิ่มเติมในรัฐธรรมนูญที่บัญญัติรับรองสิทธิได้แก่ครั้งที่ 1 – 10 เป็นการแก้ไขรัฐธรรมนูญ เกี่ยวกับสิทธิต่างๆ หรือที่เรียกกันว่า "Bill of Rights" และได้รับสัตยาบันเมื่อวันที่ 15 ธันวาคม ค.ศ.1791 ประกอบด้วยสาระสำคัญดังนี้

การแก้ไขครั้งที่ 1 เป็นบทบัญญัติในการให้เสรีภาพเกี่ยวกับศาสนา การพูด การพิมพ์ การโฆษณา และการชุมนุมร่วมกันโดยสงบของประชาชน

การแก้ไขครั้งที่ 2 สิทธิของประชาชนที่จะมีและถือศาสตราวุธจะถูกขัดขวางมิได้

การแก้ไขครั้งที่ 3 ที่พักของทหาร ทหารจะเข้าไปอาศัยในบ้านใดโดยเจ้าของบ้านไม่ยินยอมไม่ได้

การแก้ไขครั้งที่ 4 สิทธิของประชาชนที่จะมีความปลอดภัยในร่างกาย เคนสถาน และทรัพย์สินของตน บรรดาสิทธิดังกล่าวจะถูกตรวจค้นหรือยึดโดยไม่มีเหตุอันควรมิได้

การแก้ไขครั้งที่ 5 ระเบียบเกี่ยวกับการฟ้องศาล การสอบสวน และการลงโทษ (สิทธิทางกฎหมาย) เพื่อให้ความคุ้มครองแก่ประชาชน

การแก้ไขครั้งที่ 6 สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดี ในการดำเนินคดีอาญา จำเลยมีสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีอย่างรวดเร็วและเปิดเผย

การแก้ไขครั้งที่ 7 สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาโดยคณะลูกขุนคือคดีที่ฟ้องร้องตามกฎหมาย "common law" ที่มีมูลค่าเกิน 20 ดอลลาร์ ข้อเท็จจริงใดที่พิจารณาแล้วศาลแพ่งสหรัฐจะพิจารณาใหม่เป็นอย่างอื่นมิได้

การแก้ไขครั้งที่ 8 สิทธิในเรื่องค่าประกันหรือค่าปรับ ห้ามการกำหนดสูงเกินควรและห้ามการลงโทษที่โหดร้ายและผิดปกติวิสัย

การแก้ไขครั้งที่ 9 สิทธิที่จำแนกไว้ในรัฐธรรมนูญนี้จะตีความให้เป็นการปฏิเสธหรือลดทอนสิทธิผู้อื่นไม่ได้

การแก้ไขครั้งที่ 10 อำนาจที่มีได้ระบุไว้ในรัฐธรรมนูญหรืออำนาจที่มีได้ห้ามมลรัฐกระทำนั้นถือว่าอำนาจนั้นเป็นของมลรัฐหรือของประชาชน

สำหรับการแก้ไขรัฐธรรมนูญตั้งแต่ครั้งที่ 11 – 27 ประกอบด้วยสาระสำคัญโดยสรุปเกี่ยวกับสิทธิของประชาชน ดังนี้

การแก้ไขครั้งที่ 11 ได้ให้สัตยาบัน เมื่อวันที่ 7 กุมภาพันธ์ 1795 เป็นการแก้ไขเกี่ยวกับการตีความขยายอำนาจตุลาการของสหรัฐอเมริกาเหนือคดี ตามข้อกฎหมายหรือหลักแห่งความยุติธรรมที่พลเมือง หรือคนในบังคับแห่งรัฐต่างประเทศฟ้องร้องมลรัฐใดมลรัฐหนึ่ง

การแก้ไขครั้งที่ 13 ได้ให้สัตยาบัน เมื่อวันที่ 6 ธันวาคม ค.ศ. 1865 เป็นการแก้ไขการมีทาสโดยไม่สมัครใจจะเกิดขึ้นในสหรัฐอเมริกาได้

การแก้ไขครั้งที่ 14 ได้ให้สัตยาบัน เมื่อวันที่ 9 กรกฎาคม ค.ศ. 1868 เป็นการแก้ไขเกี่ยวกับการปกป้องสิทธิพลเมือง การแบ่งอำนาจของผู้แทนราษฎรในสภาองเกรสและอำนาจของสภาองเกรส

การแก้ไขครั้งที่ 15 ได้ให้สัตยาบัน เมื่อวันที่ 3 ค.ศ. 1870 เป็นการแก้ไขเรื่องมลรัฐจะตัดสิทธิการออกเสียงเลือกตั้งของพลเมืองสหรัฐอเมริกาเนื่องจากเชื้อชาติ ผิว หรือความที่เป็นทาสมาก่อนมิได้

การแก้ไขครั้งที่ 16 ไว้ให้สัตยาบัน เมื่อวันที่ 3 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1870 เป็นการแก้ไขอำนาจหน้าที่ของสภาองเกรสในการเก็บภาษีเงินได้ไม่ว่าจะมาจากแหล่งใด

การแก้ไขครั้งที่ 17 ได้ให้สัตยาบัน เมื่อวันที่ 8 เมษายน ค.ศ. 1913 เป็นการแก้ไขการเลือกสมาชิกสภาสูงโดยตรง และการเลือกตั้งเมื่อมีตำแหน่งว่างลง

การแก้ไขครั้งที่ 18 ได้ให้สัตยาบัน เมื่อวันที่ 16 สิงหาคม ค.ศ. 1919 เป็นการแก้ไขเกี่ยวกับการห้ามผลิต การขาย และขนส่งเครื่องดื่มของมึนเมาภายในสหรัฐอเมริกา

การแก้ไขครั้งที่ 19 ได้ให้สัตยาบัน เมื่อวันที่ 18 สิงหาคม ค.ศ. 1920 เป็นการแก้ไขเกี่ยวกับการห้ามไม่ให้กีดกันทางเพศซึ่งเป็นบทบัญญัติในการให้สิทธิเลือกตั้งแก่สตรีอเมริกาโดยเสมอภาค (Women Suffrage)

การแก้ไขครั้งที่ 23 ได้ให้สัตยาบัน เมื่อวันที่ 29 มีนาคม ค.ศ. 1961 เป็นการแก้ไขเกี่ยวกับการให้สิทธิเลือกตั้งประธานาธิบดีแก่ District of Columbia

การแก้ไขครั้งที่ 24 ได้ให้สัตยาบัน เมื่อวันที่ 23 มกราคม ค.ศ. 1964 เป็นการแก้ไขเกี่ยวกับการยกเลิกกฎหมายที่กำหนดให้ผู้ไม่เสียภาษีไม่มีสิทธิเลือกตั้ง (Poll Tax)

การแก้ไขครั้งที่ 26 ได้ให้สัตยาบัน เมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม ค.ศ. 1971 เป็นการแก้ไขเกี่ยวกับการให้สิทธิเลือกตั้งแก่ชาวอเมริกันอายุ 18 ปีขึ้นไป

3.2.2 การบัญญัติรับรองสิทธิของประชาชนในกฎหมายกำหนดนโยบายสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ (The National Environmental Policy Act 1969 : NEPA)

ในประเทศสหรัฐอเมริกา มีการยอมรับแนวคิดเรื่อง Public Trust Doctrines¹⁷ ถือว่าประชาชนทุกคนมีสิทธิที่จะดำรงอยู่และมีโอกาสใช้ทรัพยากรและธรรมชาติที่มี

คุณภาพดีโดยเสมอกัน การมีส่วนร่วมมีสิทธิที่จะได้รับประโยชน์ไม่ว่าจะเป็นการใช้โดยตรงโดยอ้อมเพื่อสันตนาการถือว่ารรัฐเป็นผู้มีภาระหน้าที่ในการคุ้มครองดูแลไว้ให้อยู่ในสภาพดีเสมอ โดยมุ่งหวังให้ประชาชนในประเทศทุกยุคทุกสมัยเป็นผู้ได้รับประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาตินี้ตลอดไปซึ่งนับว่า Public Trust Doctrines นี้เป็นการให้สิทธิในสิ่งแวดล้อมแก่ประชาชนในสหรัฐอเมริกา หลักการนี้ใน The National Environmental Policy Act 1969 (NEPA) ได้ให้สิทธิแก่ประชาชนที่จะดำรงชีวิตอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดี การป้องกันรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมถือว่าเป็นนโยบายที่รัฐบาลจะต้องบำรุงรักษาป้องกันและจัดการทำลายสิ่งแวดล้อมนั้น และผลของหลักการดังกล่าวนี้ทำให้องค์กรพัฒนาเอกชนสามารถฟ้องคดีแทนประชาชนได้

การประเมินผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม (Environmental Impact Assessment (EIA)) เป็นเครื่องมือที่นานาประเทศนำมาใช้ในการพิจารณาตัดสินใจดำเนินโครงการซึ่งอาจมีผลกระทบสำคัญทางสิ่งแวดล้อม โดยมุ่งหมายให้ผู้มีหน้าที่ตัดสินใจจัดทำรายการรวบรวมข้อมูลข่าวสาร และวิเคราะห์ผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมอันสืบเนื่องจากการตัดสินใจนั้นๆ ตามหลักการที่ว่า ควรมีการพิจารณาถึงองค์ประกอบด้านสิ่งแวดล้อม ก่อนที่จะมีการตัดสินใจขั้นสุดท้ายสำหรับโครงการใดโครงการหนึ่ง ซึ่งหมายถึงก่อนหน้าการลงมือก่อสร้างด้วย ดังนั้นการใช้ EIA เป็นเครื่องมือดังกล่าวจึงเป็นการสร้างหลักประกันว่า การตัดสินใจของรัฐบาลเกี่ยวกับการใช้ที่ดิน การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และนโยบายเพื่อการพัฒนา จะกระทำโดยมีข้อมูลพื้นฐานด้านผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมอย่างเพียงพอ¹⁸

NEPA ทำหน้าที่เป็นกลไกผลักดันให้ผู้กำหนดนโยบายของรัฐบาลสหรัฐต้องพิจารณาด้วยการตัดสินใจดำเนินโครงการต่างๆ นั้น จะมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมเช่นไร ทั้งยังได้กำหนดบทบาทให้สาธารณชนมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม ซึ่งนับว่า NEPA คือเสาหลักสำคัญในการพัฒนาบทบาทสาธารณชนในกระบวนการตัดสินใจของรัฐบาล ยิ่งกว่านั้น NEPA ยังช่วยให้ผู้สนับสนุนโครงการเกิดความเข้าใจด้วยว่า บทบัญญัติ

¹⁷ William H. Rodgers, Jr., Environmental Law, Minneste: West Publishing Co., 1977, P. 171, อ้างถึงใน สุชินต์ ดรุณพันธ์, "การพัฒนากฎหมายในส่วนของกรมการมีส่วนร่วมขององค์การพัฒนาเอกชนในการพิทักษ์สิ่งแวดล้อม", (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541), หน้า 18

¹⁸ Ruth Greenspan Bell Resource for the Future วอชิงตัน ดี.ซี., การประเมินผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมกับบทบาทของศาลยุติธรรมและของสาธารณะชนในสหรัฐอเมริกา ใน ธรรมาภิบาลการมีส่วนร่วมของประชาชนและกระบวนการทางด้านสิ่งแวดล้อม (กรุงเทพฯ : 2544), หน้า 200-209.

ที่กำหนดให้สาธารณชนเข้ามีส่วนร่วมนั้นคือเงื่อนไขสำคัญที่ช่วยให้มีการขัดแย้งหรือปะทะกันอย่างมีประสิทธิภาพดังจะเห็นได้จากบทความของ Tom Beierle โดยอาศัยบทบัญญัตินี้และกฎหมายอันเป็นพื้นฐานสำคัญอื่นๆ กระบวนการมีส่วนร่วมของสาธารณชนในสหรัฐอเมริกาจึงสามารถพัฒนาไปไกลกว่าข้อกำหนดขั้นต่ำใน NEPA และก้าวเข้าสู่มิติใหม่ได้สำเร็จ

การประเมินผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม (EIA) ในสหรัฐอเมริกา เริ่มต้นเมื่อสภาkongเกรสผ่านกฎหมายนโยบายด้านสิ่งแวดล้อมแห่งชาติในปี ค.ศ. 1969 หรือที่เรียกกันโดยทั่วไปว่า "NEPA" ซึ่งมีเนื้อหาที่กว้างมาก โดยมุ่งแสดงเจตนารมณ์ให้มีการพิจารณาถึงคุณค่าของสิ่งแวดล้อมมากขึ้นในการบริหารจัดการทรัพยากรสาธารณะ มีการจัดตั้งสภาคุณภาพสิ่งแวดล้อม (Council on Environmental Quality หรือ CEQ) ภายใต้บทบัญญัติของ NEPA ในสำนักบริหารของประธานาธิบดี เพื่อควบคุมดูแลให้มีการปฏิบัติตามกฎหมาย โดยกระทรวงทบวงกรมต่างๆ ของรัฐบาลกล่าว ซึ่งได้แก่ กระทรวงกลาโหม กระทรวงการต่างประเทศ และกระทรวงการเคหะและการพัฒนาเมือง เป็นต้น ถึงแม้ว่าบทบัญญัติโดยทั่วไปของ NEPA มิได้มีข้อความที่มุ่ง "บังคับให้ปฏิบัติ" ก็ตาม แต่ก็มีบางส่วน อาทิ ข้อกำหนดว่าด้วยการประเมินผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมและกระบวนการที่เกี่ยวข้อง ที่นำไปสู่การปฏิบัติอย่างแท้จริง

อาจกล่าวได้ว่าบทบาทที่สำคัญสุดของสาธารณชนก็คือการทำให้เกิดผลในการปฏิบัติทั้งนี้แม้โดยแท้จริงแล้ว NEPA จะเป็นเพียงกลไกควบคุมกระบวนการ มิใช่สาระของการปฏิบัติก็ตาม แต่ปรากฏว่าการวิเคราะห์ที่จัดทำขึ้นตามบทบัญญัติของ NEPA มักมีผลต่อกระบวนการตัดสินใจเสมอ

การกำหนดให้มีการเสนอรายงานผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมและการเสนอทางเลือกอื่นโดยชัดเจน ตลอดจนต้องมีการเผยแพร่ต่อสาธารณชนด้วยนั้น ทำให้กระบวนการตัดสินใจมีความโปร่งใยิ่งขึ้น และช่วยให้มีความพร้อมในการวิเคราะห์ผลลัพธ์ด้านสิ่งแวดล้อมมากขึ้น ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้สามารถตรวจสอบและอภิปรายถึงการตัดสินใจของรัฐบาลได้อย่างกว้างขวาง

คุณค่าอีกประการหนึ่งของการกำหนดให้มีการเสนอรายงาน EIA อย่างสมบูรณ์และเพียงพอก็คือ การที่สาธารณชนสามารถเข้าใจถึงผลอันจะเกิดจากการดำเนินการโครงการที่นำเสนอได้ดีขึ้น ดังนั้นจึงเท่ากับเป็นการให้ข้อมูลกับใครก็ตามที่อาจประสงค์จะแสดงความเห็นต่อโครงการที่นำเสนอ ไม่ว่าจะเพื่อสนับสนุนหรือคัดค้าน หรือเพื่อใช้กระบวนการเลือกตั้งเป็นช่องทางในการแสดงความคิดเห็นก็ตาม ดังนั้น ผู้มีหน้าที่ตัดสินใจในการดำเนินโครงการที่สร้างความขัดแย้งดังกล่าว จึงมีโอกาที่จะแสวงหาทางเลือกอื่น เพื่อบรรเทาผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมอันเกิดจากการดำเนินการขนาดใหญ่ของรัฐบาลกลางได้ หลังจากที่มิ

การบังคับถึงผลลัพธ์ต่างๆ อย่างเที่ยงตรงและเป็นที่ยอมรับได้ง่าย หรือมีโอกาสแม้กระทั่งจะล้มเลิกโครงการนั้นเนื่องจากสาธารณชนไม่ยินดียินดีสนับสนุน

ถึงแม้ NEPA จะเป็นบทบัญญัติที่ว่าด้วยแนวปฏิบัติ แต่ก็มีผลบังคับให้หน่วยงานต่างๆ ต้องมุ่งสนใจในเรื่องคุณค่าทางสิ่งแวดล้อมมากขึ้น โดยต้องจัดทำข้อมูลว่าด้วยผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมมากขึ้น โดยต้องจัดทำข้อมูลว่าด้วยผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมและต้องว่าจ้างนักวิเคราะห์สิ่งแวดล้อมมาทำการศึกษา บทบัญญัตินี้กำหนดให้หน่วยงานต่างๆ ถือเป็นพันธกิจที่จะต้องรับรู้ถึงความเกี่ยวข้องและความชอบธรรมว่าด้วยผลประโยชน์ด้านสิ่งแวดล้อม และต้องเข้าร่วมเจรจากับกระทรวงทบวงกรมของรัฐบาลกลางและของรัฐต่างๆ ตลอดจนองค์กรเอกชน ในเรื่องผลดีทางสิ่งแวดล้อมของโครงการที่เสนอให้พิจารณา

3.2.3 การบัญญัติรับรองสิทธิของประชาชนในกฎหมายวิธีพิจารณาทางปกครอง (The Administrative Procedure Act 1996)

หลักกฎหมายวิธีสบัญญัติในชั้นเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองของสหรัฐอเมริกา มีหลักการอยู่ว่า “หากรัฐจะออกกฎหมายหรือปฏิบัติการอันเกี่ยวข้องกับประชาชนอเมริกา เป็นที่ยอมรับได้ รัฐจะต้องแจ้งให้ประชาชนทราบและรับฟังความเห็นจากประชาชนเสียก่อน คำวินิจฉัยของรัฐหรือฝ่ายปกครองจะต้องผ่านกระบวนการพิจารณาที่เป็นธรรมและกระจ่าง” ในกรณีนี้ประกอบไปด้วย¹⁹

ก) หลักการรับฟัง เป็นหลักกฎหมายวิธีสบัญญัติที่เก่าแก่ตั้งแต่สมัยโรมัน และถือปฏิบัติกันมาในประเทศอังกฤษ ประเทศแม่ของกลุ่มประเทศที่ใช้ Common Law พร้อมกับหลัก “due process of law ” ได้ถูกนำมาใช้ในประเทศสหรัฐอเมริกา ศาลสหรัฐอเมริกา วินิจฉัยตัดสินว่า “due process of law ” เรียกร้องให้มีการรับฟังผู้ถูกกระทบสิทธิซึ่งได้เริ่มใช้ในการพิจารณาคดีอาญาชั้นศาลก่อน โดยถือว่าเป็นข้อเรียกร้องขั้นต่ำของวิธีพิจารณาความของรัฐ โดยเฉพาะฝ่ายปกครองจะก้าวเข้าไปในสิทธิของประชาชนไม่ได้ หากไม่ได้ให้โอกาสประชาชนผู้นั้น ในการแสดงความคิดเห็น แต่รัฐธรรมนูญไม่ได้เรียกร้องให้ฝ่ายปกครองต้องรับฟังผู้ถูกกระทบสิทธิในทุกกรณี ในกรณีฉุกเฉินความจำเป็นในการปฏิบัติการของเจ้าหน้าที่ตำรวจกรณีเรื่องเล็กๆ น้อยๆ คดีมาโนสาร หรือในกฎหมายเกี่ยวกับการเก็บภาษีอากรสามารถยกเว้นหลักการรับฟังได้

ข) หลักความไม่มีส่วนได้เสีย การรับฟังของเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองข้างต้น จะต้องกระทำโดยเจ้าหน้าที่ผู้นั้นไม่มีส่วนได้เสียในเรื่องนั้น ทั้งหลักการรับฟังและหลักการไม่มีส่วนได้เสียเป็นหลักสำคัญที่สุดของหลักกฎหมายวิธีพิจารณาที่หลัก “due process of law”

¹⁹ กมลชัย รัตนสกาววงศ์. หลักกฎหมายปกครองเยอรมัน. (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544), หน้า 99 - 101

เรียกร่อง เช่นเดียวกันแนวคำพิพากษาของศาลอังกฤษ ศาลสหรัฐอเมริกา นำเอาหลักทั้งสองนี้ไปใช้ในการควบคุมวิธีพิจารณาของเจ้าที่ฝ่ายปกครองด้วย ถึงแม้ว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายปกครองจะไม่ได้บัญญัติเอาไว้ก็ตาม ศาลมีความเห็นว่า การใช้หลักกฎหมายทั้งสองนี้ย่อมขึ้นกับกาลเวลา สถานที่และสภาพแวดล้อมด้วย

ในปี ค.ศ. 1946 ได้มีการประกาศใช้กฎหมายวิธีพิจารณาในชั้นเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองของสหรัฐอเมริกา (Administrative Procedure Act 1946) หลักกฎหมายวิธีพิจารณาสำคัญต่างๆ ที่ปัจจุบันนี้ถือว่าเป็นสิ่งที่ละเว้นเสียไม่ได้พัฒนามาจากหลัก "due process of law" และ "Fairness" กฎหมาย APA ค.ศ. 1946 นี้ไม่ได้สร้างกฎหมายขึ้นมาใหม่แต่อย่างใด หากแต่เป็นการอ้างอิงและยืนยันหลักกฎหมายเดิมที่ยังไม่เป็นลายลักษณ์อักษรเท่านั้น เช่น ในกรณีฉุกเฉินเจ้าหน้าที่สามารถกระทำได้โดยยังไม่ได้มีการรับฟังผู้ถูกกระทบสิทธิเป็นการใช้มาตรการป้องกัน เช่น การยึดอายัดทรัพย์สินหรือการทำลายสิ่งของที่เสียหาย เป็นต้น

หลัก "due process of law" มีหน้าที่สำคัญในการจัดอำนาจอใจและการใช้อำนาจที่มีขอบของฝ่ายปกครองและเป็นศูนย์กลางความคิดของการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ยิ่งกว่านั้นฝ่ายนิติบัญญัติยังมีแนวโน้มที่จะนำหลักกฎหมายวิธีพิจารณา มาบัญญัติไว้ในกฎหมายปกครองสารบัญญัติอีกด้วย เพื่อลดการให้ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองในเรื่องนี้ลงไปอีก ฝ่ายนิติบัญญัติพยายามจะนำเอาแนวความคิด Fairness ความสาเหตุสมผลและการปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอเท่าเทียมกันในทุกเรื่องของเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง มาบัญญัติสอดแทรกไว้ในตัวบทกฎหมายสารบัญญัติ

3.2.4 การบัญญัติรับรองสิทธิของประชาชนในกฎหมายว่าด้วยข้อมูลข่าวสาร (The Freedom of Information Act 1966)

ในประเทศสหรัฐอเมริกา ได้มีการรับรองสิทธิของประชาชนในการเข้ามามีส่วนร่วมนับตั้งแต่ขั้นตอนการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของกิจการ หรือโครงการบางประเภท เช่น ความเสี่ยงต่ออันตรายของการตั้งโรงงานไฟฟ้าปรมาณู มลพิษที่จะเกิดจากโรงงานหลอมทองแดง เป็นต้น ซึ่งประชาชนเห็นว่าอาจสร้างความเสียหายให้แก่สิ่งแวดล้อมและส่งผลกระทบต่อชีวิตและอนามัย โดยอาศัยสิทธิตามข้อกำหนดของรัฐบัญญัติว่าด้วยเรื่องการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร (The Freedom of Information Act 1966) ซึ่งหากหน่วยงานของรัฐบาลปฏิเสธการให้ข้อมูลข่าวสารตามคำร้องขอแล้ว ศาลจะเป็นผู้วินิจฉัยชี้ขาดในคำปฏิเสธดังกล่าวว่า มีเหตุผลอันสมควรแก่การที่

จะไม่ยอมเปิดเผยข้อมูลตามเงื่อนไขของกฎหมายได้หรือไม่ เว้นแต่เหตุแห่งข้ออ้างเพื่อการปฏิเสชนั้นจะเข้าข้อยกเว้นของกฎหมายซึ่งประกอบด้วย²⁰

1. คำสั่งของฝ่ายบริหารที่ถือว่าเป็นความลับของการป้องกันประเทศ หรือนโยบายต่างประเทศ
2. กฎเกณฑ์และวิธีการปฏิบัติภายในด้านบุคลากรของหน่วยงาน
3. ข้อมูลที่กฎหมายกำหนดไว้โดยเฉพาะว่าได้รับการยกเว้น
4. ข้อมูลที่เป็นความลับทางการค้า พาณิชยกรรม หรือเกี่ยวกับการเงิน
5. บันทึกรหัสหรือจดหมายระหว่างหรือภายในหน่วยงานซึ่งกฎหมายกำหนดเฉพาะบุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับคดีมีได้เท่านั้น
6. เอกสารส่วนบุคคลหรือทางการแพทย์หรือเอกสารอื่นใดทำนองเดียวกัน ซึ่งการเปิดเผยจะก่อให้เกิด การละเมิดสิทธิส่วนบุคคล
7. จำนวนการสอบสวนซึ่งได้รวบรวมขึ้นเพื่อความมุ่งหมายในการบังคับใช้ตามกฎหมาย
8. การตรวจสอบดำเนินการหรือรายงานสถานการณ์ซึ่งเกี่ยวกับการออกกฎเกณฑ์ และการทำการตรวจสอบสถาบันการเงิน

9. ข้อมูลทางธรณีวิทยาและธรณีฟิสิกส์รวมทั้งแผนที่ของบ่อน้ำมัน

นอกจากนี้ ยังมีกฎหมาย Environmental Quality Improvement Act (1970) ที่กำหนดจัดตั้งสำนักงานสิ่งแวดล้อม (Office of Environmental Quality) ซึ่งเป็นหน่วยงานที่อยู่ภายใต้การกำกับของสำนักบริหารของประธานาธิบดีเช่นเดียวกัน โดยมีประธานกรรมการที่ปรึกษาด้านคุณภาพสิ่งแวดล้อมเป็นผู้อำนวยความสะดวก มีหน้าที่ช่วยเหลือและให้คำปรึกษาแก่ประธานาธิบดีเกี่ยวกับ นโยบายและโครงการของรัฐบาลกลางที่มีผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม เช่น ให้ความช่วยเหลือและคำแนะนำแก่หน่วยงานของรับเกี่ยวกับกิจกรรมและโครงการที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เป็นต้น นอกจากนี้ทั้งสององค์กรดังกล่าวข้างต้นแล้ว ยังมีอีกหนึ่งองค์กรที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับการคุ้มครองและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม คือ U.S. Environmental Protection Agency (EPA) ซึ่งถือเป็นหน่วยงานของรัฐที่มีลักษณะเป็น Regulatory body ที่จัดตั้งขึ้นโดยคำแนะนำของประธานาธิบดีเพื่อทำหน้าที่ในการควบคุมดูแลการปฏิบัติงานของหน่วยงานของรัฐให้เป็นไปตามนโยบายสิ่งแวดล้อม โดยมีภารกิจหลักคือคุ้มครองสุขภาพอนามัยของประชาชนไม่ให้ได้รับผลกระทบจากสิ่งแวดล้อม โดยทำหน้าที่บริหารจัดการเกี่ยวกับการคุ้มครองและรักษา

²⁰ สุชินต์ ดรุณพันธ์, "การพัฒนากฎหมายในส่วนของการมีส่วนร่วมขององค์การพัฒนาเอกชน ในการพิทักษ์สิ่งแวดล้อม", (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541), หน้า 23.

สิ่งแวดล้อมธรรมชาติทุกชนิด ไม่ว่าจะเป็นอากาศ น้ำ หรือพื้นดิน ในปัจจุบัน EPA มีสำนักงานภูมิภาค (Regional offices) ในประเทศจำนวน 10 แห่ง ซึ่งแต่ละแห่งจะบริหารจัดการปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมในเขตภูมิภาคของตน เช่น ในภูมิภาคที่ 1 EPA จะดูแลในเซตรัฐ Connecticut , Maine, Massachusetts, New Hampshire, Rhode Island, และ Vermont เป็นต้น สำหรับสิทธิของบุคคลในการฟ้องให้หน่วยงานของรัฐปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายสิ่งแวดล้อมนั้น ตาม Administrative Procedure Act (APA) ประกอบกับกฎหมายด้านสิ่งแวดล้อมต่างๆ เช่น Clean Water Act, Safe Drinking Water Act, Comprehensive Environmental Response, Compensation and Liability Act ได้กำหนดให้บุคคลมีสิทธิที่จะฟ้องให้หน่วยงานหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ รวมถึงผู้บริหาร EPA ให้ปฏิบัติตามหน้าที่ที่กฎหมายบัญญัติได้²¹

ตัวอย่างการมีส่วนร่วมของชนเผ่าอินเดียนแดงในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ในระบบกฎหมายของสหรัฐอเมริกา สิทธิของชนเผ่าอินเดียนแดงนอกจากจะได้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญและกฎหมายที่ตราโดยฝ่ายนิติบัญญัติแล้ว ความสัมพันธ์ระหว่างมลรัฐต่าง ๆ กับชนเผ่าอินเดียนแดง ก็อาจเป็นไปตามสนธิสัญญาหรือข้อตกลง (Treaty) และด้วยลักษณะพิเศษของความเป็นชนชาติตามบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญ ทำให้ชนเผ่าอินเดียนแดงมีอำนาจที่จะเข้าไปทำข้อตกลงกับมลรัฐต่าง ๆ ได้ ผ่านการเจรจาตกลงในระดับรัฐต่อรัฐ ทั้งนี้ นับตั้งแต่ประเทศสหรัฐอเมริกาประกาศเป็นเอกราช ชนเผ่าอินเดียนแดงได้เข้าร่วมในข้อตกลงกับสหรัฐอเมริกาเป็นจำนวนมาก โดยสนธิสัญญาส่วนใหญ่จะรับประกันในการคุ้มครองสิทธิในการล่าสัตว์ของเผ่าและสิทธิในการจับปลา ซึ่งอยู่บนพื้นฐานของความคุ้นเคยตามวัฒนธรรมและใช้บังคับกับคนอินเดียนแดงทุกคนในอาณาเขตเผ่า การทำข้อตกลงเกี่ยวกับสิทธิในการล่าสัตว์ (Modern Hunting) หรือสิทธิในการจับปลา (Fishing) ในช่วงศตวรรษที่ 19 ได้ก่อให้เกิดปัญหาขึ้นเป็นจำนวนมาก ระหว่างชนเผ่าอินเดียนแดง นักกีฬา มลรัฐและรัฐบาลสหรัฐโดยในต้นศตวรรษที่ 20 ภายใต้อิทธิพลจากการค้าและนักกีฬาตกปลา มลรัฐและเจ้าหน้าที่รัฐได้จำกัดการล่าสัตว์หรือจับปลาในเขตอนุรักษ์ของอินเดียนแดง การดำเนินการดังกล่าวส่งผลกระทบต่อชนเผ่าอินเดียนแดงในภาคตะวันตกเฉียงเหนือ (Northwest) ในการดำเนินวิถีชีวิตตามวัฒนธรรมดั้งเดิมเป็นอย่างมาก นับแต่ปี ค.ศ. 1960 ข้อขัดแย้งเหนือสิทธิในทรัพยากรและการใช้ทรัพยากรรุนแรงขึ้น นักอนุรักษ์ชาวอินเดียนแดงยกประเด็นปัญหาสถานการณ์เรื่องระยะเวลาในการเจริญเติบโตและขยายพันธุ์

²¹ ชนันทน์ ศรีทองสุข และคณะ "สิทธิที่จะมีส่วนร่วมของประชาชนตามมาตรา 56 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย" วารสารกฎหมายปกครอง 21 ตอน 3 (2548):6

ของปลาแซลมอนมาประกาศต่อสาธารณะและนำคดีไปสู่ศาลเพื่อที่จะให้ศาลได้ชี้ขาดเพื่อถึงสิทธิในข้อตกลง (Treaty Rights) ของพวกเขาให้ได้รับการคุ้มครองสนับสนุนและมีความชัดเจนขึ้น

ในคดี United States v .State of Washington(F. Supp 312 (1974))²²

ผู้พิพากษา George Boldt ได้ยืนยันถึงสิทธิของเผ่าอินเดียนแดงในเขตภาคตะวันตกเฉียงเหนือเกี่ยวกับฤดูกาลจับปลาภายใต้ข้อกำหนดของข้อตกลง Medicine Creek (Treaty of Medicine Creek, 1854) โดยปราศจากการรบกวนขัดขวางจากมลรัฐ Washington ผู้พิพากษา Boldt ได้ตัดสินให้มีการฟื้นฟูมาตรการควบคุมสภาพแวดล้อมและการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ โดยเผ่าอินเดียนแดง คำพิพากษาในคดีนี้ต้องการที่จะบอกกล่าวถึงสิทธิของเผ่าอินเดียนแดงในการจัดการแหล่งเพาะพันธุ์และปกป้องถิ่นกำเนิดของปลาแซลมอน ซึ่งเป็นปลาที่มีแหล่งกำเนิดในแม่น้ำที่สะอาด และเป็นสัญลักษณ์แห่งวัฒนธรรม ความหมาย รวมทั้งเศรษฐกิจของเผ่าอินเดียนแดงและเป็นดัชนีชี้วัดถึงสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและระบบนิเวศที่สมบูรณ์ ซึ่งมีความสำคัญทั้งต่อคนอินเดียนแดงและบุคคลทั่วไป และนับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1974 เป็นต้นมา ได้มีคดีจำนวนมากระหว่างชนพื้นเมืองชาวอเมริกัน (Native Americans) ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมต่างๆ และรัฐบาลมลรัฐขึ้นสู่การพิจารณาคดีของศาลเพื่อกำหนดความสัมพันธ์ในการจัดการป่าและการเข้ามาจัดการของมลรัฐอย่างเหมาะสมและเพียงพอ

3.3 การมีส่วนร่วมของประชาชนในประเทศออสเตรเลีย²³

ประเทศออสเตรเลีย มีกฎหมายของประเทศในระดับรัฐบาลกลางที่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับเรื่องสิ่งแวดล้อมรวม 10 ฉบับ ไม่พบว่ามีความหมายฉบับใดที่กำหนดรับรองสิทธิของประชาชนในการมีส่วนร่วมกับรัฐและชุมชนในการบำรุงรักษา การได้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและหลากหลายทางชีวภาพ และในการคุ้มครองและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม

²² Davis R. Lewis, Native American and the Environment (online). 2000 Available from : <http://www.cnie.org/nae/docs/intro.html>. (2005, December, 21)

²³ National Environment Pollution Control Act 1994, Environment (Financial Protection) Act 1977, Environment Protection (Alligator Region) Act 1978, Environment Protection (Impact of Proposal) Act 1974, Environment Protection (Northern Territory Supreme Court) Act 1978, Environment Protection (Nuclear codes) Act 1978, Environment Protection (sea dumping) Act 1981, Environment Protection Legislation Amendment Act 2000, No. 55 OF 2000 Environment Protection and Biodiversity Conservation Act 1999, Environment Protection Reform (Consequential Provision) Act 1999, อ้างถึงใน, ชนพันธ์ ศรีทองสุข และคณะ "สิทธิที่จะมีส่วนร่วมของประชาชนตามมาตรา 56 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย" วารสารกฎหมายปกครอง 21 ตอน 3 (2548):6

ส่วนการประเมินผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมก่อนเริ่มดำเนินโครงการหรือกิจการนั้น พบว่ามีกฎหมายที่บัญญัติเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าว คือ Environment Protection and Biodiversity Conservation Act 1999 สาระสำคัญของกฎหมายฉบับนี้มุ่งเน้นในการคุ้มครอง สิ่งแวดล้อม ส่งเสริมสงวนรักษา และใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน รวมทั้งสงวนและรักษา ความหลากหลายทางชีวภาพโดยกำหนดให้ภาครัฐหรือภาคเอกชนที่ประสงค์จะดำเนินโครงการ หรือ กิจกรรมใดๆ ที่อาจจะมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ต้องขอความเห็นชอบจากรัฐมนตรี ที่รับผิดชอบดูแลด้านสิ่งแวดล้อมก่อนจึงจะดำเนินการได้ ทั้งนี้ โดยให้ผู้ดำเนินโครงการต้องแจ้ง รายละเอียดของโครงการต่อรัฐมนตรีก่อนเริ่มต้นโครงการ เพื่อให้รัฐมนตรีพิจารณาว่าโครงการ ดังกล่าวเป็นโครงการที่ต้องได้รับการควบคุม (Controlled action) หรือไม่ โดยให้รัฐมนตรีรับฟัง ความคิดเห็นจากประชาชนและรัฐมนตรีประจำกระทรวงอื่นที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องเพื่อประกอบการ พิจารณาด้วย และหากโครงการดังกล่าวเป็นโครงการที่ต้องได้รับการควบคุม ผู้ดำเนินโครงการต้อง จัดทำแผนการดำเนินงานที่เหมาะสมที่สุดหรือ ที่มีผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด เสนอต่อรัฐมนตรีเพื่อพิจารณานุมัติให้ดำเนินโครงการดังกล่าวต่อไป

นอกจากนี้ ในระดับมลรัฐนั้น ทุกมลรัฐจะมีองค์กรๆ หนึ่ง เรียกว่า Environmental Protection Authority หรือ Environmental Protection Agency "EPA" ซึ่งถือเป็นหน่วยงานของรัฐ ที่มีหน้าที่ดูแลด้านสิ่งแวดล้อมโดยตรง เช่น ในรัฐ New South Wales นั้น Environmental Protection Authority (EPA) เป็นองค์กรที่จัดตั้งขึ้นโดย Protection of the Environment Administration Act 1991 มีหน้าที่ในการปฏิบัติการตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมและ จะต้องทำรายงาน เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมของรัฐทุกๆ 3 ปี กฎหมายสิ่งแวดล้อมที่อยู่ในความดูแลของ EPA ได้แก่ Environmentally Hazardous Chemicals Act 1985 โดย EPA มีหน้าที่ประเมินและ ควบคุมการใช้สารเคมีที่อาจเป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อมรวมทั้งประกาศประเภทของสารเคมี และ พิจารณาออกใบอนุญาตให้ใช้สารเคมีนอกจากนี้ยังมีกฎหมายอีกหลายฉบับที่อยู่ในความดูแลควบคุม และให้อำนาจแก่ EPA ในการพิจารณาออกใบอนุญาต เช่น Ozone Protection Act 1989, Pesticide Act 1999, Protection of the Environment Operation Act 1991 เป็นต้น

ตัวอย่างการรับรองสิทธิของชนเผ่าอะบอริจิน

ในช่วงศตวรรษที่ 19 ศาลสูงของออสเตรเลียได้ยอมรับสถานะของชนเผ่า อะบอริจิน ในระบบกฎหมาย Common Law โดยเห็นว่ามีความสัมพันธ์ในเรื่องบรรทัดฐานของ สิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ (human rights norms) ต่อการพัฒนาในระบบกฎหมาย Common

Law ของประเทศออสเตรเลีย²⁴ โดยในคดี Mabo v. Queensland (No.2) (1992) 175 CLR 1 at 42 ศาลได้ยอมรับการดำรงอยู่อย่างต่อเนื่องของประเพณี (Traditional) ของชนพื้นเมือง (Native Title) โดยเห็นว่ากฎหมายระหว่างประเทศโดยเฉพาะ The International Covenant on Civil and Political Rights มีความสำคัญต่อการพัฒนาในเรื่องสิทธิมนุษยชนซึ่งเป็นหลักพื้นฐานในระบบ Common Law ที่จะต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับการเลือกปฏิบัติ (Discriminatory) เนื่องจากชนพื้นเมืองดั้งเดิมซึ่งอาศัยอยู่ในอาณานิคมได้รับการปฏิเสธในสิทธิที่จะได้ใช้ประโยชน์ในที่ดินดั้งเดิมของพวกเขา ในคดีนี้ Eddie Mabo กับพวก ซึ่งเป็นชาว Murray Island ใน Torres Strait ได้นำคดีมาฟ้องมลรัฐ Queensland ต่อศาลสูง ซึ่งประกาศให้อำนาจในการปกครองของรัฐ (Crown) มีอยู่เหนือหมู่เกาะและครอบคลุมเหนือสิทธิตามธรรมเนียมปฏิบัติและจารีตประเพณีของชนพื้นเมืองชาว Murriam ศาลได้พิจารณาและมีคำตัดสินในหลักการสำคัญ²⁵ คือ แม้เครือจักรภพอังกฤษ (British Crown) จะมีอำนาจการปกครองที่ได้มาในภายหลังก็ตาม แต่ก็มิได้หมายความว่าอำนาจนั้นจะสามารถยึดครองหรือถือสิทธิในผลประโยชน์ใดๆ หรือมีความเป็นเจ้าของในที่ดินนั้นๆ ในที่ที่สิทธิของชนชาวพื้นเมืองยังคงดำรงอยู่ กฎและธรรมเนียมปฏิบัติ (laws and customs) ของชาวพื้นเมืองดั้งเดิมเกี่ยวกับดินแดนซึ่งได้รับการปฏิบัติสืบต่อกันมา สิทธินี้เป็นลักษณะของสิทธิของชุมชนมากกว่าการเป็นสิทธิส่วนบุคคล กฎและธรรมเนียมปฏิบัติของชาวอะบอริจินทั้งหลายมีความแตกต่างกันไป ทั้งแตกต่างจากมลรัฐและประเทศ ดังนั้น กฎและธรรมเนียมปฏิบัติของชาวอะบอริจินในการดำรงวิถีชีวิตของชุมชนจึงเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ด้วยเหตุนี้ กฎและธรรมเนียมปฏิบัติจึงเปลี่ยนแปลงไปตามเวลาและไม่จำเป็นที่จะต้องดำรงอยู่อย่างเช่นสมัยที่พวกเขาอาศัยอยู่ในปี ค.ศ. 1788 คำตัดสินในคดีนี้ ดังกล่าวถือเป็นการยุติหลักการ terra nullius ในยุคอาณานิคม และมีนัยสำคัญในการยอมรับถึงสิทธิของชนพื้นเมืองว่าเป็นสิทธิที่มีอยู่ก่อนแล้ว (Pre-existing right) โดยยอมรับบนหลักการของความเสมอภาคในกฎหมาย (Equality before the Law) และปฏิเสธหลักการบนพื้นฐานแห่งการเลือกปฏิบัติ ในคดีดังกล่าวไม่เพียงแต่เป็นการยอมรับสิทธิของชนพื้นเมือง หากแต่ยังนำไปสู่การตรากฎหมายสำคัญซึ่งถือเป็นการยอมรับสิทธิของชนพื้นเมืองในระบบกฎหมายของออสเตรเลียอย่างเป็นทางการอีกด้วย

²⁴ George Williams, Human Rights under the Australian Constitution. (South Melbourne: Oxford University Press, 1999), p.21.

²⁵ Jeff Kildea, Native Title :A simple Guide. A paper for those who wish to understand Mabo,the native Title Act .Wik and the Ten Point Plan.(online)1998 Available from :<http://www.hrca.org.au/Native%20Title%20Simple%20Guide.htm>[2005,December 21]

จากการศึกษาเห็นว่า การรับรองสิทธิการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับสากล ในระบบสากลนั้นจะกำหนดสิทธิต่างๆ ของประชาชนไว้ในปฏิญญาหรือกติการะหว่างประเทศต่างๆ ซึ่งมีผลให้กติกาดังกล่าว เป็นกติกากลางและมีผลผูกพันรัฐเนื่องจากมีสถานะเป็นสนธิสัญญาพหุภาคี (Multilateral Treaty) ซึ่งกำหนด “พันธผูกมัด” ต่อรัฐสมาชิกตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศ โดยมีกฎหมายที่สำคัญในการรับรองสิทธิให้การมีส่วนร่วม สิทธิของประชาชน อันได้แก่ ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน สิทธิพื้นฐานของประชาชน หรือสิทธิพลเมืองในทางการเมือง สิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนหรือสิทธิพลเมืองในทางเศรษฐกิจและสังคม กติกาสากลเหล่านี้ได้กำหนดสิทธิที่เกี่ยวข้องกับสิทธิของสิทธิแก่บุคคลที่จะมีส่วนร่วมทั้งรัฐและชุมชนในการจัดการ การบำรุงรักษา และการได้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและ ความหลากหลายทางชีวภาพ และในการคุ้มครองส่งเสริม รักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม ได้แก่ สิทธิส่วนบุคคล (Personal Rights) สิทธิแห่งความเสมอภาค, สิทธิในชีวิต, อิสรภาพ และความมั่นคง สิทธิซึ่งเป็นของปัจเจกบุคคลในความสัมพันธ์ของเขากับกลุ่มสังคมซึ่งตนเข้าไปมีส่วนร่วม หรือสิทธิเข้าไปมีส่วนร่วม กระบวนการกำหนดตัดสินใจอัน กติกาฯ สิทธิพลเมืองฯ ได้กำหนดในเรื่องสิทธิในการกำหนดเจตจำนง หลักการไม่เลือกปฏิบัติ สิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น ความเสมอภาคของบุคคลต่อหน้ากฎหมายและการคุ้มครองโดยกฎหมายอย่างเท่าเทียม สิทธิในการกำหนดเจตจำนงของตนเอง (Right to Self - Determination) ซึ่งต่อมาได้กลายเป็นแนวคิดสำคัญของสิ่งที่เรียกว่า สิทธิในการพัฒนา (Rights to Development) อันถือเป็นสิทธิมนุษยชนอย่างหนึ่ง หลักการไม่เลือกปฏิบัติ (Non - Discrimination) สิทธิในการดำรงชีวิตอยู่ (The Right to Life) เสรีภาพในการยึดถือความคิดเห็นและการแสดงออก สิทธิในการมีมาตรฐานการครองชีพที่เพียงพอ สิทธิในการมีสุขอนามัย สิทธิในการมีมาตรฐานการครองชีพที่พอเพียงสิทธิในสุขภาพรวมถึงสิทธิในสิ่งแวดล้อมที่ปลอดภัย และมีสุขอนามัยด้วย (Right to a Safe and Healthy Environment) อย่างไรก็ตาม เห็นว่า สิทธิในกติกาสากลเหล่านี้ก็เป็นเพียงหลักการกว้างๆ ให้สิทธิพื้นฐานของมนุษยชน เช่น สิทธิในชีวิต สิทธิในการกำหนดเจตจำนงของตนเอง หลักการไม่เลือกปฏิบัติ สิทธิในการดำรงชีวิตอยู่ เป็นต้น ซึ่งเป็นหลักการทั่วไป โดยในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยมีหลักการเหล่านี้เอาไว้แล้ว แต่ยังไม่มียุทธศาสตร์ชัดเจนจนถึงการนำไปประยุกต์ในการปฏิบัติได้

สำหรับการมีส่วนร่วมของประชาชนในต่างประเทศของประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศออสเตรเลีย จากการศึกษพบว่า ส่วนในประเทศสหรัฐอเมริกา มีรูปแบบของการรับรองสิทธิต่างๆ ของประชาชนไว้อย่างชัดเจนและได้รับการคุ้มครองจากรัฐอย่างเต็มที่ เช่น การบัญญัติรับรองสิทธิของประชาชนไว้ในรัฐธรรมนูญของประเทศ และยังมีหลัก Public Trust Doctrines ถือว่ารัฐเป็นผู้มีภาระหน้าที่ในการคุ้มครองดูแลไว้ให้อยู่ในสภาพดีเสมอ โดยมุ่งหวังให้

ประชาชนเป็นผู้ได้รับประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาตินี้ตลอดไปซึ่งนับว่าเป็นการให้สิทธิในสิ่งแวดล้อมแก่ประชาชนในสหรัฐอเมริกา และ ใน The National Environmental Policy Act 1969 (NEPA) ได้ให้สิทธิแก่ประชาชนที่จะดำรงชีวิตอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดี การป้องกันรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมถือว่าเป็นนโยบายที่รัฐบาลจะต้องบำรุงรักษาป้องกันและจัดการทำลายสิ่งแวดล้อมนั้น และผลของหลักการดังกล่าวนี้ทำให้องค์กรพัฒนาเอกชนสามารถฟ้องคดีแทนประชาชนได้ เห็นได้ว่ารัฐมีหน้าที่ดูแลทรัพยากรธรรมชาติและประชาชนเป็นผู้ได้รับประโยชน์ หากมีปัญหาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมก็มีสิทธิฟ้องรัฐได้ ส่วนกฎหมายอื่นก็ได้บัญญัติรับรองสิทธิของประชาชนในกฎหมายวิธีพิจารณาทางปกครอง เช่น หลักการรับฟัง หลักความไม่มีส่วนได้เสีย การบัญญัติรับรองสิทธิของประชาชนในกฎหมายว่าด้วยข้อมูลข่าวสาร แต่เห็นได้ว่ากฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกาก็ไม่พบว่ามีความหมายฉบับใดที่กำหนดรับรองสิทธิของประชาชนในการมีส่วนร่วมกับรัฐและชุมชนในการบำรุงรักษา การได้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและหลากหลายทางชีวภาพ และในการคุ้มครองและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมไว้โดยตรงเช่นเดียวกัน การมีส่วนร่วมของประชาชนในประเทศออสเตรเลีย มีกฎหมายของประเทศในระดับรัฐบาลกลางที่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับเรื่องสิ่งแวดล้อมหลายฉบับ ไม่พบว่ามีความหมายฉบับใดที่กำหนดรับรองสิทธิของประชาชนในการมีส่วนร่วมกับรัฐและชุมชนในการบำรุงรักษา การได้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและหลากหลายทางชีวภาพ และในการคุ้มครองและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม แต่ก็มีใช้ว่าประชาชนของประเทศทั้งสองจะไม่มีสิทธิดังกล่าวเนื่องจากประเทศทั้งสองเป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว สิทธิของประชาชนมีอยู่ในระดับสูง การเข้าถึงสิทธิย่อมมีทางเลือกมากมายอยู่แล้วจึงมีจำเป็นต้องบัญญัติเรื่องดังกล่าวไว้โดยตรง ซึ่งต่างกับบริบทของสังคมไทย

โดยสรุปอาจกล่าวได้ว่า ในต่างประเทศยังไม่พบว่ามีรูปแบบของสิทธิของประชาชนในการมีส่วนร่วมกับรัฐและชุมชนในการบำรุงรักษา การได้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและหลากหลายทางชีวภาพ และในการคุ้มครองและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมในลักษณะเช่นเดียวกับที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยแต่อย่างใด